

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๖๑ ตอนที่ ๖๐๑ – ๖๑๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๖๐๑

การที่ท่านพระอานนท์บรรลुพระอรหัตต์ เท่าที่ปรากฏใน **พระวินัยปิฎก จุลวรรค ทุติยภาค ปัญจสตักขันธกะ** มีข้อความว่า

ข้อ ๖๑๗

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์คิดว่า พรุ่งนี้เป็นวันประชุม ข้อที่เรายังเป็น เสกขบุคคลอยู่จะพึงไปสู่ที่ประชุมนั้นไม่ควรแก่เรา จึงยังราตรีเป็นส่วนมากให้ล่วงไปด้วยกายคตาสติ ในเวลาใกล้รุ่งแห่งราตรี จึงเอนกายด้วยตั้งใจว่าจักนอน แต่ศีรษะยังไม่ทันถึงหมอนและทำยังไม่ทันพ้นจากพื้น ในระหว่างนั้นจิตได้หลุดพ้นจากอาสวะ เพราะไม่ถือมั่น ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เป็นพระอรหัตต์ได้ไปสู่ที่ประชุม ฯ

ข้อความมีเพียงเท่านี้ ซึ่งปกติทุกท่านก็ต้องนอน เพราะฉะนั้น ท่านพระอานนท์ก็เช่นเดียวกัน ในเวลาใกล้รุ่งแห่งราตรี จึงเอนกายด้วยตั้งใจว่าจักนอน แต่ศีรษะยังไม่ทันถึงหมอนและทำยังไม่ทันพ้นจากพื้น ในระหว่างนั้นจิตได้หลุดพ้นจากอาสวะเพราะไม่ถือมั่น

ท่านผู้ฟังจะเห็นความเป็นอนัตตาของอภัตตมรรค อภัตตผล และของสภาพธรรมซึ่งจะเกิดขึ้นในขณะไหน อย่างไรก็ได้ เมื่อมีเหตุปัจจัยควรที่จะให้เกิดขึ้นขณะใด อย่างไร ก็เกิดขึ้นเป็นไปในขณะนั้น

ถ. การบรรลุคุณธรรมถึงขั้นพระอรหัตต์ของท่านพระอานนท์ ที่ผมฟัง ๆ แล้ว รู้สึกว่าปัญญาตัดกิเลสขั้นอภัตตมรรคผล อภัตตผล คล้ายกับว่า ผุดขึ้นมาเองโดยไม่ต้องทำ ไม่ต้องมนสิการ ไม่ต้องอบรมอะไรทั้งสิ้น เป็นอย่างนั้นหรือไม่

ส. เป็นสิ่งที่เป็นไปได้เลย เพราะผู้รู้แจ้งอริยสัจธรรมย่อมทราบหนทางข้อปฏิบัติว่า การที่สตรียะลึกลักษณะของสภาพธรรมในขณะใด ปัญญาจึงสามารถที่จะรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้นได้ เพราะฉะนั้น ผู้ที่รู้

หนทางที่ทำให้รู้แจ้งอริยสัจธรรมแล้ว ย่อมมีปัจจัยที่จะทำให้สติเกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ และปัญญาที่รู้ชัดในเหตุปัจจัยว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

เพราะฉะนั้น ผู้ซึ่งรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอริยเจ้าแล้ว สติจะไม่เกิด ไม่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏนั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้

ถ. ผมเดาว่า ก่อนที่ท่านพระอานนท์จะบรรลุเป็นพระอรหันต์นั้น ท่านก็ทำ ความเพียร พิจารณากายคตาสติเกือบจะตลอดคืน เมื่อท่านเห็นว่าไม่บรรลุแล้วคืนนี้ ก็คิดว่าจะนอน ขณะที่คิดว่าจะนอน ขณะนั้นแสดงว่า ท่านไม่มีความตั้งใจที่จะ พิจารณากายคตาสติ เมื่อจะนอนแล้ว ปัญญาก็ผุดขึ้นมาเอง

สุ. ข้อความที่ท่านกล่าวมานี้ ไม่มีในพระไตรปิฎก ข้อความใน **พระวินัยปิฎก จุลวรรค ทุติยภาค ปัญจสตักขันธ์กะ** มีว่า

พระอานนท์สำเร็จพระอรหันต์

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์คิดว่า พรุ่งนี้เป็นวันประชุม ข้อที่เรายังเป็น เสกขบุคคลอยู่จะพึงไปสู่ที่ประชุมนั้นไม่ควรแก่เรา จึงยังราตรีเป็นส่วนมากให้ล่วงไป ด้วยกายคตาสติ ในเวลาใกล้รุ่งแห่งราตรี จึงเอนกายด้วยตั้งใจว่าจักนอน แต่ศีรษะยังไม่ทันถึงหมอนและเท้ายังไม่ทันพ้นจากพื้น ในระหว่างนั้นจิตได้หลุดพ้นจากอาสวะ เพราะไม่ถือมั่น ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เป็นพระอรหันต์ได้ไปสู่ที่ประชุม ฯ

ไม่มีข้อความอย่างที่ท่านผู้ฟังกล่าวเลยว่า ท่านเพียรจนกระทั่งทอดยอว่าไม่บรรลุ เพราะฉะนั้น ก็ไม่ระลึกถึงลักษณะของกายคตาสติ หรืออะไรอย่างนั้น ไม่มีเลย ทำไมจึงคิดหรือเข้าใจเองว่า ท่านพระอานนท์เป็นอย่างนั้น ฯ

นี่คือความเข้าใจผิดของผู้ที่ไม่ทราบว่า พระอริยเจ้าทั้งหลายนั้นท่านรู้แจ้ง อริยสัจธรรม เพราะฉะนั้น ไม่มีตัวตนที่ทำกายคตาสติ แต่ถ้าบุคคลใดยังมีความยึดถือ สภาพธรรมว่าเป็นเรา เป็นตัวตน ก็คิดว่าท่านพระอานนท์นั้นก็คงจะมีความพากเพียร ด้วยความตั้งใจที่เป็นตัวตนว่า จะยังราตรีเป็นส่วนมากให้ล่วงไปด้วยกายคตาสติ

นี่คือความเห็นของผู้ที่ยังมีตัวตน คิดว่า ท่านพระอานนทน์นั้นมีตัวตนที่ตั้งใจจะ ทำอย่างนั้น แต่สำหรับผู้ที่เป็นพระอริยเจ้าแล้ว ท่านรู้ว่าสภาพธรรมทั้งหมดไม่ใช่ตัวตน การที่สติเกิดขึ้นนั้นย่อมไปสู่นามหรือรูปทางหนึ่งทางใด ก็มีปัจจัยที่จะให้สติเกิดขึ้น ระลึกรู้สภาพของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้นตามความเป็นจริง ตามที่ท่านสะสมมา จิตของท่านพระอานนทน์จะย่อมไประลึกรู้ลักษณะของนามธรรมใด รูปธรรมใด ก็เป็นไปตามเหตุปัจจัยทั้งสิ้น ซึ่งท่านก็ทราบว่ามีไม่ใช่ตัวตน และการนอน พักผ่อนนี่ก็เป็นเรื่องธรรมดา เพราะฉะนั้น เมื่อถึงกาลที่ท่านจะพักผ่อน ท่านก็นอน พักผ่อนด้วยสติ และในขณะนั้นถ้าไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ก็ ไม่สามารถที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมบรรลุความเป็นพระอรหันต์ได้

เพราะฉะนั้น อย่าเข้าใจผิดคิดว่า ท่านพระอานนทน์ยังมีตัวตนที่ปากเพียร และ ก็มีความท้อถอยเมื่อได้ปากเพียรเป็นเวลานานแล้วก็ไม่บรรลุ ก็เลยเลิกความเพียรและ ก็นอนเสีย ไม่ใช่อย่างนั้น

ผู้ฟัง ตามที่ท่านอาจารย์ได้อธิบายถึงท่านพระอานนทน์ที่ได้บรรลุมรรคผล นิพพาน ถ้าพูดถึงเนื้อความข้อที่ท่านบรรลุนั้น ก็เพราะว่าท่านพระอานนทน์เป็นพหูสูต ท่านได้รับฟังมามาก ฟังทุกสิ่งทุกอย่างที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเทศนาไม่ว่าแห่งหน ตำบลใด แม้ไม่ได้ตามเสด็จไปด้วย พระผู้มีพระภาคก็ต้องมาตรัสแสดงธรรมให้ท่าน พระอานนทน์ฟัง เพราะฉะนั้น ท่านพระอานนทน์ท่านเป็นผู้ที่ฟังมาก ระลึกรู้มาก นี่ก็ เกี่ยว กับ สติ เพราะฉะนั้น ท่านก็ระลึกรู้อย่างน้อยอยู่บ่อย ๆ อบรมไว้มาก เมื่อถึงวาระที่ ท่านจะต้องเข้าไปสู่ที่สังคายนา ถ้าหากท่านยังไม่ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ ท่านก็จะไป เข้าประชุมไม่ได้ ตามธรรมดาความเพียรก็คงจะมีอยู่บ้าง เพราะวาระระลึกอยู่เรื่อย ๆ เมื่อท่านได้เจริญสติหรือระลึกรู้ และท่านก็เป็นพหูสูตด้วย ทุกสิ่งทุกอย่างเมื่อระลึกรู้ บ่อย ๆ คล้าย ๆ กับทำเหตุไว้เช่นนี้แล้ว ผลจะต้องปรากฏในวันหนึ่ง อย่างที่ท่านได้ บรรลุ มรรคผล เพราะฉะนั้น การเจริญสติก็คงจะตรงกับหลักที่ท่านอาจารย์ได้อธิบาย อยู่ ข้อนี้เป็นหลักความจริง เพราะว่าการเจริญสติจะระลึกรู้เมื่อไรก็ได้ โดยที่ไม่ต้อง อ้ากกาล อ้าเวลา จะทำกิจการงานใด ๆ ก็ได้ เมื่อระลึกรู้บ่อย ๆ แล้ว ก็คล้าย ๆ

กับฝึกฝนอบรมให้สตินั้นปรากฏเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ถึงแม้ว่าสติจะเป็นอนัตตา นามรู้ก็เป็นอนัตตา แต่ว่าสภาพของธรรมนั้นเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป เป็นปกติธรรมดาจริง ๆ ฉะนั้น ที่ท่านพระอานนท์ได้บรรลุมรรคผลนิพพาน ก็คงเป็นเพราะว่าท่านได้อบรมมา มาก ได้ฟังมากนั่นเอง เพราะฉะนั้น การเจริญสตินี้จึงมีผลมากจริง ๆ

ส. การอบรมอริยมรรคมีองค์ ๘ นี้ ผู้ที่ยังไม่ได้เป็นพระอริยเจ้า กับผู้ที่เป็นพระอริยเจ้าที่ยังเป็นเสกขบุคคล คือ ยังไม่ถึงความเป็นพระอรหันต์ ย่อมต่างกัน สำหรับผู้ที่ยังไม่ใช่พระอริยเจ้า ยังมีความยึดถือสภาพธรรมว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลอยู่ เพราะฉะนั้น บางครั้งที่สติเกิด ถ้าไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏในขณะนั้นโดยทั่ว โดยละเอียด ย่อมยังยึดถือสติบ้าง ปัญญาบ้าง สังขารชั้นอื่น ๆ บ้าง เวทนา คือ ความรู้สึกบ้าง หรือสัญญา คือ ความจำบ้าง ว่าเป็นเรา เป็นตัวตน เพราะฉะนั้น ผู้ที่เป็นพระอริยเจ้าแล้วเท่านั้นจึงจะดับการยึดถือนามธรรม รูปธรรมว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลได้

ผู้ที่ยังไม่ใช่พระอริยเจ้าอบรมเจริญสติปัญญาเพื่อที่จะดับความเห็นผิดที่ยึดถือ นามธรรมและรูปธรรมเป็นตัวตน เมื่อบรรลุความเป็นพระอริยเจ้าแล้ว คือ เป็นพระโสดาบันบุคคลแล้ว ไม่มีความเห็นผิด ไม่ยึดถือนามธรรมและรูปธรรมใด ๆ ทั้งสิ้นว่า เป็นตัวตน เพราะฉะนั้น ท่านพระอานนท์ที่ท่านเจริญสติระลึกรู้ลักษณะสภาพของ นามธรรมและรูปธรรม ย่อมต่างกับผู้ที่ยังไม่ใช่พระอริยบุคคล ไม่ว่าสติของท่านจะระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมใดรูปธรรมใด ก็ไม่มีความเห็นผิดที่จะยึดถือสภาพ นามธรรมนั้นรูปธรรมนั้นว่า เป็นตัวตน และเมื่อปัญญาได้ประจักษ์ความไม่เที่ยง ความเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรมสมบูรณ์ขึ้น ท่านก็บรรลุคุณธรรมถึงความเป็น พระสกทาคามีบุคคล พระอนาคามีบุคคล และพระอรหันต์ ตามลำดับ

ข้อความที่พระผู้มี พระภาคทรงพยากรณ์ว่า ท่านพระอานนท์จะปรินิพพานใน อัฐภาพนี้ หมายความว่า ท่านจะบรรลุคุณธรรมเป็นพระอรหันต์ในชาตินี้ มีปรากฏใน **อังคุตตรนิกาย ดิกนิบาต ทุติยปัณณาสก์ อานันทวรรคที่ ๓ จุฬนิสสูตร**

ข้อความต่อไป

พระอุบาลีวิสัยชาพระวินัย

ข้อ ๖๑๘

ครั้งนั้น ท่านพระมหากัสสปประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่า
ดังนี้:

ญัตติกรรมวาจา

ท่านทั้งหลาย ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว
ข้าพเจ้าจะพึงถามพระวินัยกะพระอุบาลี

ท่านพระอุบาลี ประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจาว่าดังนี้

ญัตติกรรมวาจา

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว
ข้าพเจ้าอันท่านพระมหากัสสปถามพระวินัยแล้วจะพึงวิสัยชา

นี่คือการสังคายนาของบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลายในครั้งที่ ๑ ซึ่งมีท่าน
พระมหากัสสปเป็นผู้ถามพระวินัย และท่านพระอุบาลีเป็นผู้วิสัยชาพระวินัย ถ้าผู้ถาม
ไม่ใช่พระอรหันต์ และผู้ตอบไม่ใช่พระอรหันต์ ก็ย่อมจะไม่รู้แจ้งในเหตุผลที่พระผู้มี-
พระภาคทรงบัญญัติสิกขาบทต่าง ๆ

สำหรับผู้ที่ถามถามต้องเป็นที่ทรงความรู้จริงจึงจะถามได้ ถ้ายังไม่มีความรู้เรื่อง
อะไรเลย จะให้ถามก็คงถามไม่ได้ เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะถามเพื่อที่จะให้คนอื่นแสดง
ข้อความที่ชัดเจนแจ่มแจ้งถูกต้อง ผู้ถามนั้นก็จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้จริงในเรื่องที่จะ
ถามด้วย

สำหรับในเรื่องธรรม ท่านพระอานนท์เป็นผู้วิสัยชาธรรม

ข้อความต่อไป

พระอานนท์วิสัยชาพระธรรม

ข้อ ๖๑๙

ครั้งนั้น ท่านพระมหากัสสปประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้

ญัตติกรรมวาจา

ท่านทั้งหลายขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว
ข้าพเจ้าจะพึงถามธรรมกะท่านพระอานนท์

ท่านพระอานนท์ประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้

ญัตติกรรมวาจา

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว
ข้าพเจ้าอันท่านพระมหากัสสปถามธรรมแล้วจะพึงวิสังขนา

ต่อจากนั้น เป็นการวิสังขนาพระธรรมต่อจากพระวินัย เป็นความสมบูรณ์ของ
การสังคายนาครั้งที่ ๑

ข้อความต่อไป แสดงให้เห็นถึงการอ่อนน้อมที่ท่านพระอานนท์มีต่อสงฆ์ มี
ข้อความว่า

เรื่องสิกขาบทเล็กน้อย

ข้อ ๖๒๐

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์ได้ชี้แจงต่อพระเถระทั้งหลายว่า

ท่านเจ้าข้า เมื่อจวนจะปรินิพพาน พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะข้าพเจ้าว่า ดูกร
อานนท์ เมื่อเราล่วงไป สงฆ์หวังอยู่จะพึงถอนสิกขาบทเล็กน้อยเสียก็ได้

พระเถระทั้งหลายถามว่า

ท่านพระอานนท์ ก็ท่านทูลถามพระผู้มีพระภาคหรือเปล่านั้น พระพุทธเจ้าข้า
สิกขาบทเหล่าไหนเป็นสิกขาบทเล็กน้อย

ท่านพระอานนท์ตอบว่า

ข้าพเจ้าไม่ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ก็สิกขาบทเหล่าไหน
เป็นสิกขาบทเล็กน้อย

พระเถระบางพวกกล่าวอย่างนี้ว่า เว้นปาราชิก ๔ นอกนั้นเป็นสิกขาบท
เล็กน้อย

พระเถระบางพวกกล่าวอย่างนี้ว่า เว้นปาราชิก ๔ เว้นสังฆาติเสส ๑๓
นอกนั้นเป็นสิกขาบทเล็กน้อย

พระเถระบางพวกกล่าวอย่างนี้ว่า เว้นปาราชิก ๔ เว้นสังฆาติเสส ๑๓ เว้นอนิยต ๒ นอกนั้นเป็นสิกขาบทเล็กน้อย

พระเถระบางพวกกล่าวอย่างนี้ว่า เว้นปาราชิก ๔ เว้นสังฆาติเสส ๑๓ เว้นอนิยต ๒ เว้นนิสสัคคียปาจิตติย ๓๐ นอกนั้นเป็นสิกขาบทเล็กน้อย

พระเถระบางพวกกล่าวอย่างนี้ว่า เว้นปาราชิก ๔ เว้นสังฆาติเสส ๑๓ เว้นอนิยต ๒ เว้นนิสสัคคียปาจิตติย ๓๐ เว้นปาจิตติย ๙๒ นอกนั้นเป็นสิกขาบทเล็กน้อย

พระเถระบางพวกกล่าวอย่างนี้ว่า เว้นปาราชิก ๔ เว้นสังฆาติเสส ๑๓ เว้นอนิยต ๒ เว้นนิสสัคคียปาจิตติย ๓๐ เว้นปาจิตติย ๙๒ เว้นปาฏิเทสนียะ ๔ นอกนั้นเป็นสิกขาบทเล็กน้อย ฯ

เรื่องไม่บัญญัติและไม่ถอนพระบัญญัติ

ข้อ ๖๒๑

ครั้งนั้น ท่านพระมหากัสสปประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจาว่าดังนี้

ญัตติทุติยกรรมวาจา

ท่านทั้งหลาย ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สิกขาบทของพวกเราที่ปรากฏแก่คฤหัสถ์มีอยู่ แม้พวกคฤหัสถ์ก็รู้ว่า สิ่งนี้ควรแก่พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร สิ่งนี้ไม่ควร ถ้าพวกเราจักถอนสิกขาบทเล็กน้อยเสีย จักมีผู้กล่าวว่า พระสมณโคดมบัญญัติสิกขาบทแก่สาวกทั้งหลายเป็นการชั่วคราว พระศาสดาของพระสมณะเหล่านี้ยังดำรงอยู่ตราบไธ สาวกเหล่านี้ยังศึกษาในสิกขาบททั้งหลายตรานั้น เพราะเหตุที่พระศาสดาของพระสมณะเหล่านี้ปรินิพพานแล้ว พระสมณะเหล่านี้จึงไม่ศึกษาในสิกขาบททั้งหลายในบัดนี้ ถ้าความพร้อมพร้งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์ไม่พึงบัญญัติสิ่งที่ไม่ทรงบัญญัติ ไม่พึงถอนพระบัญญัติที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว พึงสมทานประพฤติในสิกขาบททั้งหลายตามที่ทรงบัญญัติแล้ว นี่เป็นญัตติ

ท่านผู้ฟังจะเห็นความเคารพนอบน้อมของพระอรหันต์ทั้งหลายที่มีต่อพระผู้มีพระภาค แม้ว่าจะทรงอนุญาตให้ถอนพระบัญญัติเล็กน้อย แต่ว่าพระอรหันต์เถระ

ทั้งหลาย ท่านมีความเคารพในสิกขาบทที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงบัญญัติแล้ว เพราะฉะนั้น ก็ไม่ถอนพระบัญญัติที่ทรงบัญญัติแล้ว และไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ทรงบัญญัติ

ถ้าท่านผู้ใดในสมัยนี้คิดเห็นว่า พระวินัยบัญญัติข้อใดอาจจะประพฤติไม่ได้ หรือว่าไม่เหมาะไม่ควร ก็ขอให้คิดถึงพระอรหันต์ทั้งหลายในการกระทำสังคายนาครั้งที่ ๑ ซึ่งท่านมีความเห็นร่วมกันว่า ท่านจะไม่บัญญัติสิ่งที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรงบัญญัติ และจะไม่ถอนสิกขาบทที่พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติแล้ว

๖๐๒

ถ. อีกเรื่องหนึ่ง พระผู้มีพระภาคก่อนจะปรินิพพานได้บอกเป็นนิมิตแก่ท่าน พระอานนทว่า ถ้าท่านพระอานนทขอล พระผู้มีพระภาคก็จะอยู่ได้อีกตลอดกัป กัปในที่นี้หมายถึงอะไร ขออาจารย์ช่วยอธิบาย

ส. อายุกัป

ถ. อายุกัปหมายถึงกี่ปี

ส. ๑๐๐ ปีในสมัยนั้น สำหรับท่านที่สนใจในการศึกษาธรรม ก็คงจะทราบ ว่า คำว่า กัป มีความหมายหลายอย่าง

ถ้าเป็นมหากัป ก็นานมากทีเดียว ซึ่งอายุกัปมากขึ้นและก็ลดลงตามลำดับเรื่อย ๆ ทุก ๆ ๑๐๐ ปี ในครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน อายุกัปในขณะนั้น ๑๐๐ ปี พอถึง ๑๐๐ ปีก็ลดลง ๑ ปี ๑๐๐ ปีลดลง ๑ ปี เพราะฉะนั้น อายุกัปในสมัยนี้ก็เพียง ๗๕ ปี หลังจาก ๒,๕๐๐ ปี

สำหรับเรื่องของ การอบรมเจริญสติปัฏฐานในชีวิตประจำวัน หวังว่าท่านผู้ฟัง คงจะไม่ใจร้อน ยิ่งเห็นอกุศลธรรมมากมายและละเอียด ก็ยิ่งจะรู้ว่า การอบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นเรื่องละเอียด และเป็นเรื่องที่จะต้องขัดเกลาอกุศลธรรมทั้งหลายให้เบาบางลงไปเท่าที่สติจะระลึกรู้ได้ แม้แต่ในเรื่องของความอ่อนน้อม ไม่ว่าจะเป็นคฤหัสถ์หรือเป็นบรรพชิต กิเลสที่มีอยู่มากในจิตใจ ก็ทำให้ไม่อ่อนน้อมเท่าที่ควรจะเป็น แม้แต่ในระหว่างบรรพชิต เช่น พระภิกษุบางรูปก็ไม่อ่อนน้อมต่อสงฆ์ ก็เป็นเรื่องธรรมดา สำหรับอกุศลธรรมที่ยังมีอยู่ในจิตใจ ซึ่งทำให้แต่ละบุคคลมีความประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ กันไป

ขอล่าวถึงการสังคายนาครั้งที่ ๑ ต่อไป เพื่อที่จะให้ท่านผู้ฟังได้เห็นชีวิตของบุคคลต่าง ๆ ในครั้งนั้น ซึ่งท่านมีความคิดและการปฏิบัติในเรื่องของความนอบน้อมต่างกัน

ข้อความต่อไป

เรื่องพระปูลาณเถระ

ข้อ ๖๒๓

สมัยนั้น ท่านพระปูลาณะเที่ยวจาริกในชนบททักขิณาคิริ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป คราวเมื่อพระเถระทั้งหลายสังคายนาพระธรรมและพระวินัยเสร็จแล้ว ได้พักอยู่ในชนบททักขิณาคิริตามเถราภิรมย์ แล้วเข้าไปหาพระเถระทั้งหลายที่พระวิหารเวฬุวันอันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแดเขตพระนครราชคฤห์ แล้วได้กล่าวสัมโมทนียะกับพระเถระทั้งหลาย แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระเถระทั้งหลายได้กล่าวกะท่านพระปูลาณะผู้นั้น ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งว่า

ท่านปูลาณะ พระเถระทั้งหลายได้สังคายนาพระธรรมและพระวินัยแล้ว ท่านจงรับรู้พระธรรมและพระวินัยนั้นที่พระเถระทั้งหลายสังคายนาแล้ว

ท่านพระปูลาณะกล่าวว่า

ท่านทั้งหลาย พระเถระทั้งหลายสังคายนาพระธรรมและพระวินัยเรียบร้อยแล้ว หรือ แต่ว่าข้าพเจ้าได้ฟัง ได้รับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคด้วยประการใด จักทรงไว้ด้วยประการนั้น ฯ

จะเห็นได้ว่า ความคิดของแต่ละท่านนี้ต่างกัน สำหรับท่านพระอานนท์ แม้ว่าท่านเป็นพระอรหันต์ผู้ร่วมในการกระทำสังคายนา แต่เมื่อสงฆ์แสดงความประสงค์ประการใดที่จะให้ท่านกระทำ ท่านก็กระทำ เช่น ในเรื่องของการแสดงอาบัติทุกกฏ ท่านก็กระทำ แต่สำหรับท่านพระปูลาณะ ถึงแม้ว่าท่านจะได้ทราบว่า พระเถระทั้งหลายสังคายนาพระธรรมและพระวินัยเรียบร้อยแล้ว แต่ท่านก็กล่าวว่า พระเถระทั้งหลายสังคายนาพระธรรมและพระวินัยเรียบร้อยแล้วหรือ แต่ว่าข้าพเจ้าได้ฟัง ได้รับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคด้วยประการใด จักทรงไว้ด้วยประการนั้น ฯ

คามิกะ ที่อาจารย์กล่าวมานี้ ท่านปุราณะ ไม่ได้ปรากฏชื่อจริง ๆ ปุราณะนี้แปลว่า คนหัวเก่า หรือหัวครี ปุราณะ แปลว่า โบราณ ผมก็สดับรับฟังมา มากเหมือนกัน สงสัยว่าท่านเป็นพระอรหันต์หรือปฤชน

ส. ในที่นี้ไม่ได้แสดงไว้

คามิกะ สังเกตดูแล้ว คงไม่ใช่พระอรหันต์

ส. ถ้าเป็น ก็ต้องมีความเคารพต่อสงฆ์

คามิกะ ถ้าจะพูดอย่างไม่เกรงใจ ท่านหัวดีอ สงฆ์ตั้ง ๕๐๐ เขาทำสังคายนาเรียบร้อยแล้ว ยังไปคัดค้านอย่างนั้น ก็คงจะไม่ใช่พระอรหันต์ หรือพระโสดาบันก็อาจจะไม่ถึง ผมนึกว่าอย่างนั้น แต่ที่อ่านมาไม่เคยพบ

ปุราณะ ก็ไม่ได้บอกชื่อจริงว่าอะไร เพียงแต่เรียกว่า ปุราณะ แปลกันอย่างไม่เกรงใจ ก็พระหัวเก่า ๆ อะไรอย่างนั้น

ส. ในที่นี้กล่าวว่า ท่านพระปุราณะพร้อมด้วยภิกษุ ๕๐๐ รูป ชื่อเสียงไม่สำคัญ ถึงในปัจจุบันนี้ชื่อก็ไม่สำคัญ ท่านผู้ฟังจะมีจำนวนสักเท่าไรก็ตาม ชื่ออะไรบ้างก็ตาม ก็เป็นแต่เพียงสภาพนามธรรมและรูปธรรมที่เกิดขึ้นเป็นไปเพราะเหตุปัจจัย สภาพของโลภะเป็นโลภะ สภาพของโทสะเป็นโทสะ สภาพของปัญญาเป็นปัญญา สภาพของกุศลเป็นกุศล สภาพของอกุศลเป็นอกุศล

เพราะฉะนั้น ที่นั่งกันอยู่มากหน้าหลายตาก็เป็นนามธรรมและรูปธรรม บางขณะกุศลธรรมก็เกิด เป็นกุศล บางขณะก็เป็นอกุศลธรรม ก็เป็นสภาพธรรมแต่ละขณะซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น ชื่อไม่สำคัญ สำคัญที่ลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเป็นกุศลหรืออกุศลในแต่ละขณะ

ถึงแม้ว่าท่านจะชื่อท่านพระปุราณะหรือชื่ออื่น ก็เป็นการแสดงเพียงสภาพนามธรรมซึ่งเป็นอกุศล ที่ขาดความนอบน้อมในสงฆ์ จึงกล่าวคำอย่างนั้นตามสภาพของจิตซึ่งเกิดขึ้นเป็นไปในขณะนั้น เพราะฉะนั้น เมื่อศึกษาเรื่องสภาพธรรมแล้ว ก็จะเห็นสิ่งที่เคยยึดถือว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลทั้งหลายว่า ก็เป็นแต่เพียงธรรมแต่ละประเภทซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยทั้งสิ้น

ข้อความต่อไป

ข้อ ๖๒๔

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์ได้กล่าวกะพระเถระทั้งหลายว่า

ท่านเจ้าข้า เมื่อจวนเสด็จปรินิพพาน พระผู้มีพระภาคตรัสกะข้าพเจ้าอย่างนี้ว่า
ดูกร อานนท์ ถ้าเช่นนั้น เมื่อเราล่วงไปแล้ว สงฆ์จงลงพรหมทัณฑ์แก่ภิกษุฉันนะ

ท่านพระฉันนะเป็นผู้ติดตามพระผู้มีพระภาค ตอนที่พระผู้มีพระภาคเสด็จออก
มหาภิเนษกรรม คือ จากพระราชวังไป และภายหลังนายฉันนะก็ได้บวช แต่ก็ไม่มี
ความนอบน้อม หรือไม่มีความอ่อนน้อมเลย เป็นผู้ที่ทะนงตน ถือตัวว่าเป็นผู้ที่ใกล้ชิด
และเป็นผู้ที่ได้ติดตามพระผู้มีพระภาคเมื่อคราวที่พระองค์เสด็จออกจากพระราชวัง
เพราะฉะนั้น ก็ไม่มีความยำเกรงต่อสงฆ์ ไม่ว่าใครจะกล่าวสอน หรือว่าชี้แจงอย่างไร
พระภิกษุฉันนะก็ไม่ปฏิบัติตาม ไม่เชื่อฟัง เพราะฉะนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคจวนจะ
เสด็จปรินิพพาน ก็ได้ตรัสกับท่านพระอานนท์ว่า เมื่อพระองค์ล่วงไปแล้ว สงฆ์จงลง
พรหมทัณฑ์แก่ภิกษุฉันนะ

พระเถระทั้งหลายกล่าวว่า

ท่านอานนท์ ท่านทูลถามพระผู้มีพระภาคหรือว่า พระพุทธเจ้าข้า ก็พรหม-
ทัณฑ์เป็นอย่างไร

พระอานนท์ตอบว่า

ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าทูลถามพระผู้มีพระภาคแล้วว่า พรหมทัณฑ์เป็นอย่างไร
พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกร อานนท์ ภิกษุฉันนะพึงพูดตาม
ปรารภนา ภิกษุทั้งหลายไม่พึงว่ากล่าว ไม่พึงสั่งสอน ไม่พึงพรา้สอนภิกษุฉันนะ

ท่านพระเถระทั้งหลายกล่าวว่า

ท่านอานนท์ ถ้าเช่นนั้น ท่านนั้นแหละจงลงพรหมทัณฑ์แก่พระฉันนะ

พระอานนท์ปริภาษว่า

ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าจะลงพรหมทัณฑ์แก่พระฉันนะได้อย่างไร เพราะเธอดูร้าย
หยาบคาย

พระเถระทั้งหลายกล่าวว่า

ท่านอาณนทฺ์ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงไปกับภิกษุหลาย ๆ รูป

ท่านพระอาณนทฺ์รับเถระบัญชา แล้วโดยสารเรือไปพร้อมกับภิกษุหมู่ใหญ่
ประมาณ ๕๐๐ รูป ถึงเมืองโกสัมพี ลงจากเรือ แล้วได้นั่ง ณ โคนไม้แห่งหนึ่งใกล้
พระราชอุทยานของพระเจ้าอุเทน ฯ

ท่านอาจจะสงสัยว่า พระธรรมที่ได้ทรงแสดงไว้จะมีประโยชน์เกื้อกูลอย่างไร
บ้างกับการเจริญสติปัฏฐาน เพราะว่าการอบรมเจริญสติปัฏฐาน เป็นการระลึกรู้สภาพ
ธรรมตามความเป็นจริงของชีวิต ในแต่ละภพ ในแต่ละชาติ เพราะฉะนั้น ก่อนที่ท่าน
ผู้ฟังจะบรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระอรหันต์ เช่น ท่านพระอรหันต์ทั้งหลายที่ปรากฏ
ในพระไตรปิฎก ท่านก็ย่อมไม่ทราบเลยว่า ชีวิตของท่านจะวนเวียนไป และมีสภาพที่
จะเป็นอุบาสกบ้าง อุบาสิกาบ้าง ภิกษุบ้าง ภิกษุณีบ้าง ชาติหนึ่งชาติใดในลักษณะ
อย่างใด เพราะฉะนั้น ชีวิตที่มีปรากฏในพระไตรปิฎกทั้งหมดแสดงให้เห็นถึงสภาพ
ธรรมตามความเป็นจริงของแต่ละบุคคล ซึ่งบางท่านก็ได้อบรมเจริญปัญญาจนกระทั่ง
สามารถที่จะดับกิเลสเป็นสมุจเฉทถึงความเป็นพระอรหันต์ แต่บางท่านก็ยัง ท่าน
อาจจะเป็นผู้มีความเห็นผิดในครั้งที่ได้พบพระผู้มีพระภาค ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

เพราะฉะนั้น ในขณะนี้ ในปัจจุบันนี้ ท่านก็จะยังคงอยู่ในสังสารวัฏฏ์ เป็นภพ
หนึ่งชาติหนึ่ง แล้วแต่ว่าจะเป็นบุคคลหนึ่งบุคคลใด แต่สำหรับผู้ที่ได้พบ และมีความ
เข้าใจถูก แต่ยังไม่บรรลุคุณธรรม ท่านก็จะมีความพหุชาติต่าง ๆ กันไป แต่ว่าไม่ปรากฏใน
พระไตรปิฎก เหมือนชีวิตของบุคคลที่ซึ่งได้พบพระผู้มีพระภาคและปรากฏใน
พระไตรปิฎก

เรื่องของชีวิตต่าง ๆ ที่ท่านจะได้รับฟังจากพระไตรปิฎก ท่านก็จะเห็นได้ว่า แม้
ในขณะที่ท่านรับฟัง พระผู้มีพระภาคก็ทรงเน้นเรื่องของการเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญ
สติปัฏฐาน ไม่ใช่เรื่องสมาธิ เพราะถ้าเป็นเรื่องสมาธิแล้ว ก็จะไม่มีการศึกษาในเรื่อง
ของพระธรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏ เช่น ในเรื่องของการสังคายนาและในเรื่องของการนอบ
น้อมต่อสงฆ์ แต่ผู้ที่เข้าใจแล้ว ทราบได้เลยว่า ไม่ว่าจะเป็นข้อความตอนใดทั้งหมด

แม้ในขณะที่ฟัง ก็ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ มีการรู้เรื่อง มีความรู้สึกเป็นสุขเป็นทุกข์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือความรู้สึกเป็นอกุศลทุกขมสุข คือ ไม่ทุกข์ ไม่สุข เป็นสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง

ข้อความต่อไป

เรื่องพระเจ้าอุเทน

ข้อ ๖๒๕

ครั้งนั้น พระเจ้าอุเทนกับพระมเหสีประทับอยู่ในพระราชอุทยานพร้อมด้วยข้าราชการบริพาร พระมเหสีของพระเจ้าอุเทนได้สดับข่าวว่า พระคุณเจ้าอาณนทอาจารย์ของพวกเราหนึ่งอยู่ที่โคนไม้แห่งหนึ่งใกล้พระราชอุทยาน จึงกราบทูลพระเจ้าอุเทนว่า

ขอเดชะ ข่าวว่าพระคุณเจ้าอาณนทอาจารย์ของพวกหม่อมฉัน นั่งอยู่ที่โคนไม้แห่งหนึ่งใกล้พระราชอุทยาน พวกหม่อมฉันปรารถนาจะไปเยี่ยมพระคุณเจ้าอาณนทพระเจ้าข้า

พระเจ้าอุเทนตรัสว่า

ถ้าเช่นนั้น พวกเธอจงเยี่ยมพระสมณะอาณนทเถิด

ลำดับนั้น พระมเหสีของพระเจ้าอุเทนได้เข้าไปหาท่านพระอาณนท แล้วถวายอภิวาท นิ่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ท่านพระอาณนทชี้แจงให้พระมเหสีของพระเจ้าอุเทนผู้นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ว่าเริงด้วยธรรมีกถา

ครั้งนั้น พระมเหสีของพระเจ้าอุเทนอันท่านพระอาณนทชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ว่าเริงแล้วด้วยธรรมีกถา ได้ถวายผ้าห่ม ๕๐๐ ผืนแก่ท่านพระอาณนท ครั้นชื่นชมยินดีภักดีของท่านพระอาณนทแล้ว ลุกจากอาสนะ ถวายอภิวาท ทำประทักษิณ แล้วเข้าไปเฝ้าพระเจ้าอุเทน ฯ

๖๐๓

ครั้งนั้น พระเจ้าอุเทนได้ทอดพระเนตรเห็นพระมเหสีเสด็จมาแต่ไกลเที่ยว ครั้น
แล้วได้ตรัสถามว่า

พวกเธอเยี่ยมพระสมณะอาณนทฺ์แล้วหรือ

พระมเหสีกราบทูลว่า

พวกหม่อมฉันได้เยี่ยมพระคุณเจ้าอาณนทฺ์แล้ว พระเจ้าข้า

พระเจ้าอุเทนตรัสว่า

พวกเธอได้ถวายอะไรแก่พระสมณะอาณนทฺ์บ้าง

พระมเหสีกราบทูลว่า

พวกหม่อมฉันได้ถวายผ้าห่ม ๕๐๐ ผืน แก่พระคุณเจ้าอาณนทฺ์ พระเจ้าข้า

พระเจ้าอุเทนทรงฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระสมณะอาณนทฺ์จึงรับ
จีวรมากถึงเพียงนั้น พระสมณะอาณนทฺ์จักทำการค้าขายผ้า หรือจักตั้งร้านค้า แล้ว
เสด็จเข้าไปหาท่านพระอาณนทฺ์ ทรงปราศรัยกับท่านพระอาณนทฺ์ ครั้นผ่านการ
ปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วตรัสถามว่า

ท่านพระอาณนทฺ์ มเหสีของข้าพเจ้ามาหาหรือ

ท่านพระอาณนทฺ์ทูลว่า

พระมเหสีของพระองค์มาหา มหาบพิตร

พระเจ้าอุเทนตรัสว่า

ก็พระนางได้ถวายอะไรแก่ท่านพระอาณนทฺ์บ้าง

ท่านพระอาณนทฺ์ทูลว่า

ได้ถวายผ้าห่มแก่อาตมภาพ ๕๐๐ ผืน มหาบพิตร

พระเจ้าอุเทนตรัสว่า

ก็ท่านพระอาณนทฺ์จักทำอะไรกะจีวรมากมายเพียงนั้น

ด้วยความไม่เคารพ พระเจ้าอุเทนก็คิดว่า ท่านพระอานนท์คงจะขายผ้า หรือว่าตั้งร้านค้าขาย แต่ด้วยความที่ใครจะทราบ ว่าท่านพระอานนท์จะทำอะไรกับจีวรที่มากมายอย่างนั้น ก็ได้เสด็จมา และได้ตรัสถามท่านพระอานนท์ ซึ่งท่านพระอานนท์ก็ได้ทูลว่า

อาตมภาพจักแจกให้แก่ภิกษุทั้งหลายที่มีจีวรคร่ำคร่า มหาบพิตร

พระเจ้าอุเทนตรัสว่า

ท่านพระอานนท์ ก็ท่านจักทำอย่างไรกะจีวรที่เก่าคร่ำเหล่านั่นต่อไป

ท่านพระอานนท์ทูลว่า

อาตมภาพจักทำผ้าเหล่านั่นให้เป็นผ้าดาดเพดาน มหาบพิตร

นี่คือ ชีวิตประจำวัน อย่าลืมนะ ทำได้ เป็นชีวิตจริง เจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตจริง

พระเจ้าอุเทนตรัสว่า

ท่านพระอานนท์ ท่านจักทำอย่างไรกะผ้าดาดเพดานเก่าเหล่านั่น

ท่านพระอานนท์ทูลว่า

อาตมภาพจักทำผ้าเหล่านั่นให้เป็นผ้าปูพูก

พระเจ้าอุเทนตรัสว่า

ท่านพระอานนท์ ท่านจักทำอย่างไรกะผ้าปูพูกที่เก่าเหล่านั่น

ท่านพระอานนท์ทูลว่า

อาตมภาพจักทำผ้าเหล่านั่นให้เป็นผ้าปูพื้น มหาบพิตร

นี่เป็นชีวิตจริงของท่านผู้ฟังด้วย และเป็นสภาพธรรมซึ่งทุกท่านก็ปฏิบัติอยู่ตาม

ควร

พระเจ้าอุเทนตรัสว่า

ท่านพระอานนท์ ท่านจักทำอย่างไรกะผ้าปูพื้นที่เก่าเหล่านั่น

ท่านพระอานนท์ทูลว่า

อาตมภาพจักทำผ้าเหล่านั่นให้เป็นผ้าเช็ดเท้า มหาบพิตร

พระเจ้าอุเทนตรัสว่า

ท่านพระอานนท์ ท่านจักทำอะไรกะผ้าเช็ดเท้าที่เก่าเหล่านั้น

ท่านพระอานนท์ทูลว่า

อาตมภาพจักทำผ้าเหล่านั้นให้เป็นผ้าเช็ดธุลี มหาบพิตร

พระเจ้าอุเทนตรัสว่า

ท่านพระอานนท์ ท่านจักทำอะไรกะผ้าเช็ดธุลีที่เก่าเหล่านั้น

ท่านผู้ฟังถึงระยะนี้หรือยัง เป็นผ้าเช็ดเท้า เก่าแล้ว เป็นผ้าเช็ดธุลี เก่าแล้วอีก ท่านผู้ฟังจะอย่างไร ทิ้งไป นี่ก็เป็นที่น่าสงสัยมากสำหรับพระเจ้าอุเทนว่า ท่านพระอานนท์จะอย่างไรต่อไป

ท่านพระอานนท์ทูลว่า

อาตมภาพจักโขลกผ้าเหล่านั้น ขยำกับโคลน แล้วฉาบทาผ้า มหาบพิตร

ครั้งนั้น พระเจ้าอุเทนทรงพระดำริว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรทั้งหลายนำผ้าไปแยบคายดี ไม่เก็บผ้าเข้าเรือนคลัง แล้วถวายผ้าจำนวน ๕๐๐ ผืน แม้อื่นอีกแก่ท่านพระอานนท์ ก็ในคราวนี้บริวาร คือ จีวรบังเกิดแก่ท่านพระอานนท์ เป็นครั้งแรก คือ ผ้า ๑,๐๐๐ ผืน เกิดขึ้นแล้ว ฯ

ต่อไปเป็นเรื่องที่ท่านพระอานนท์ลงพรหมทัณฑ์กับท่านพระฉนณะ ซึ่งท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า ผู้ที่สะสมปัญญาามาที่จะเป็นบัณฑิต การลงพรหมทัณฑ์จะเกิดผลกับท่านอย่างไร

ข้อความต่อไป

ลงพรหมทัณฑ์

ข้อ ๖๒๗

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปยังวัดโมลีตอาราม ครั้นแล้วนั่งบนอาสนะที่เขาปูลาดไว้ ท่านพระฉนณะเข้าไปหาท่านพระอานนท์ อภิวัต แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ท่านพระอานนท์ได้กล่าวกะท่านพระฉนณะผู้นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งว่า

ท่านฉนณะ สงฆ์ลงพรหมทัณฑ์แก่ท่านแล้ว ฯ

ท่านพระฉันทะกล่าวว่า

ท่านพระอานนท์ ก็พรหมทัณฑ์เป็นอย่างไร

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า

ท่านฉันทะ ท่านปรารภนาจะพูดคำใดฟังพูดคำนั้น ภิกษุทั้งหลายไม่ฟังว่ากล่าว ไม่ฟังตักเตือน ไม่ฟังพราสอนท่าน

ท่านพระฉันทะกล่าวว่า

ท่านพระอานนท์ ด้วยเหตุเพียงที่ภิกษุทั้งหลายไม่ว่ากล่าว ไม่ตักเตือน ไม่พราสอนข้าพเจ้านี้ เป็นอันสงฆ์กำจัดข้าพเจ้าแล้วมิใช่หรือ

แล้วสลบล้มลง ณ ที่นั่นเอง

ต่อมาท่านพระฉันทะอดอด ระอา รังเกียจอยู่ด้วยพรหมทัณฑ์ จึงหลีกออกอยู่แต่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีเพียร มีตนส่งไปอยู่ ไม่นานเท่าไรนัก ได้ทำให้แจ้งซึ่งคุณพิเศษอันยอดเยี่ยมเป็นที่สุดพรหมจรรย์ ที่กุลบุตรทั้งหลายออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องประสงค์ ด้วยปัญญาอันยิ่ง ด้วยตนเองในปัจจุบันนี้แหละ เข้าถึงอยู่แล้ว ได้รู้ชัดแล้วว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นอีกเพื่อความเป็นอย่างนี้ไม่มี

ก็แล ท่านพระฉันทะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง บรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย ครั้นท่านพระฉันทะบรรลุพระอรหัตแล้ว เข้าไปหาท่านพระอานนท์ แล้วกล่าวว่า

ท่านพระอานนท์ ขอท่านจงระงับพรหมทัณฑ์แก่ผมในบัดนี้เถิด

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า

ท่านฉันทะ เมื่อใดท่านทำให้แจ้งซึ่งพระอรหัตแล้ว เมื่อนั้นพรหมทัณฑ์ของท่านก็ระงับแล้ว ฯ

ข้อ ๖๒๘

ก็ในการสังคายนาพระวินัยนี้มีภิกษุ ๕๐๐ รูป ไม่หย่อนไม่เกิน เพราะฉะนั้น การสังคายนาพระวินัยครั้งนี้ บัณฑิตจึงเรียกว่า แจง ๕๐๐ ดังนี้แล ฯ

ปัจจุสติกขันธกะที่ ๑๑ จบ

นี่เป็นเรื่องของการอ่อนน้อม ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในชีวิตของท่าน ถ้าพระผู้มีพระภาคมิได้ทรงแสดงพระธรรมโดยละเอียด ท่านก็จะไม่ทราบเลยว่า ตามฐานะที่ท่านเป็นอยู่ จิตใจของท่านเป็นกุศลหรืออกุศลมากน้อยประการใด แต่ในการอ่อนน้อมก็จะเป็นสิ่งหนึ่งที่จะทำให้ท่านรู้ได้

ในการที่จะแสดงความนอบน้อมต่อพระผู้มีพระภาค มีข้อความที่แสดงไว้ในพระไตรปิฎกสั้น ๆ หลายประการ ที่แสดงให้เห็นว่า ด้วยการประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมที่ทรงแสดงไว้ เป็นการแสดงความนอบน้อมอย่างสูง เช่น ใน **อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต ตติยปัณณาสก์ สันถารวรรคที่ ๔ ข้อ ๔๐๑** มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย การบูชา ๒ อย่างนี้ ๒ อย่างเป็นไฉน คือ อามิสบูชา ๑ ธรรมบูชา ๑ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย การบูชา ๒ อย่างนี้แล ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บรรดาการบูชา ๒ อย่างนี้ ธรรมบูชาเป็นเลิศ ฯ

ท่านผู้ฟังก็คงเคยบูชาด้วยอามิสมา มาก เช่น ดอกไม้ธูปเทียน เป็นต้น แต่ว่าสำหรับการบูชาด้วยอามิส และการบูชาด้วยธรรม คือ ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงนั้น ธรรมบูชาเป็นเลิศ

เพราะฉะนั้น ขณะที่ใครจะบูชาพระคุณของพระรัตนตรัย สามารถที่จะกระทำได้ที่ไหน สำหรับผู้ที่เข้าใจเรื่องของการอบรมเจริญสติปัญญาฐานก็ย่อมจะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏในขณะนั้นได้ เป็นการบูชาซึ่งเป็นธรรมบูชา เพราะว่าพระผู้มีพระภาคมิได้ทรงหวังที่จะได้รับอามิสบูชา แต่พระธรรมที่ทรงแสดงนั้น เพื่อที่จะให้พุทธบริษัทประพฤติปฏิบัติตาม ดังนั้น การบูชาที่เลิศที่สุด คือ ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏเป็นธรรมบูชา

ข้อ ๔๐๒

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ของต้อนรับแขก ๒ อย่างนี้ ๒ อย่างเป็นไฉน คือ ของต้อนรับ คือ อามิส ๑ ของต้อนรับ คือ ธรรม ๑ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ของต้อนรับแขก ๒ อย่างนี้แล ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บรรดาของต้อนรับแขก ๒ อย่างนี้ ของต้อนรับแขก คือ ธรรมเป็นเลิศ ฯ

ต่อไปเป็นเรื่องของความสำเร็จ ๒ อย่าง

ข้อ ๔๐๓

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความสำเร็จ ๒ อย่างนี้ ๒ อย่างเป็นไฉน คือ ความสำเร็จ คือ อามิส ๑ ความสำเร็จ คือ ธรรม ๑ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความสำเร็จ ๒ อย่างนี้แล ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บรรดาความสำเร็จ ๒ อย่างนี้ ความสำเร็จ คือ ธรรมเป็นเลิศ ฯ

ทุกท่านก็ย่อมมุ่งหวังความสำเร็จของตน แล้วแต่ที่ท่านเป็นใคร ท่านก็หวังความสำเร็จอย่างนั้น แต่ส่วนมากความสำเร็จที่ท่านหวังในชีวิตนั้น เป็นความสำเร็จของอามิส แต่ว่าผู้ที่เข้าใจพระธรรมแล้วก็เห็นว่า การที่ได้เกิดเป็นมนุษย์และมีลาภอันประเสริฐ คือ การได้เข้าใจการประพฤติปฏิบัติที่เป็นการขัดเกลากิเลส ก็ย่อมจะต้องการความสำเร็จในธรรม ซึ่งในความสำเร็จ ๒ อย่างนั้น ความสำเร็จ คือ ธรรมเป็นเลิศ

ข้อความต่อไป

ข้อ ๔๐๔

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความเจริญ ๒ อย่างนี้ ๒ อย่างเป็นไฉน คือ ความเจริญด้วยอามิส ๑ ความเจริญด้วยธรรม ๑ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความเจริญ ๒ อย่างนี้แล ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บรรดาความเจริญ ๒ อย่างนี้ ความเจริญด้วยธรรมเป็นเลิศ ฯ

ข้อ ๔๐๕

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๒ อย่างนี้ ๒ อย่างเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ซื่อตรง ๑ ความเป็นผู้อ่อนโยน ๑ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๒ อย่างนี้แล ฯ

บางที่ท่านผู้ฟังอาจจะไม่ได้พิจารณาเห็นความสำคัญของธรรมแต่ละข้อ ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้แต่ละประเภท เช่น บางครั้งทรงแสดงเรื่องของธรรมข้อหนึ่งเท่านั้น คือ ยกเพียงธรรมประการนั้นประการเดียวเป็นข้อสำคัญที่ควรจะได้

พิจารณาเห็นคุณหรือโทษของกรรมข้อเดียวนั้น แต่บางครั้งก็ทรงแสดง ๒ ข้อ บางครั้งก็ทรงแสดง ๓ ข้อ อย่างใน **อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต** ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงกรรม ๒ อย่างนี้ คือ ความเป็นผู้ซื่อตรง ๑ ความเป็นผู้อ่อนโยน ๑ ก็เพื่อให้ท่านผู้ฟังได้พิจารณาถึงความสำคัญของกรรม ๒ ข้อนี้ ผู้ที่จะปฏิบัติกรรมที่จะขัดเกลากิเลสต้องเป็นผู้ตรงจริง ๆ สิ่งใดถูกก็ต้องเห็นว่าถูก สิ่งใดผิดก็ต้องเห็นว่าผิด ไม่ใช่เห็นแก่บุคคล เห็นแก่หมู่คณะ ซึ่งจะทำให้การประพฤติปฏิบัติคลาดเคลื่อนไป และไม่สามารถที่จะดับกิเลสได้จริงเป็นสมุจเฉท

เรื่องความตรงนี้ ต้องตรงในเหตุในผล ต้องตรงแม้กับสภาพธรรมที่เกิดขึ้นกับท่านเองตามความเป็นจริง ถ้ามีความต้องการ มีความปรารถนาในผลของการปฏิบัติจนกระทั่งทำให้การปฏิบัติคลาดเคลื่อนผิดไป ใครจะแก้ได้นอกจากตัวของท่านเองในขณะนั้น สติจะต้องเกิดระลึกตรงต่อสภาพความจริงในขณะนั้นว่า เป็นปัญญาที่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏจริง ๆ หรือเปล่า ถ้ายังไม่ใช่ปัญญาที่รู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏจริง ๆ ตามปกติในขณะนี้ แต่ท่านไปอบรมอย่างอื่น และเกิดความยินดีว่า ท่านรู้ลักษณะของสภาพธรรมอื่นมากแล้ว โดยที่ไม่ใช่ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง ตรงต่อลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ ก็ย่อมไม่ใช่การเจริญปัญญาที่จะดับกิเลสเป็นสมุจเฉทได้

เพราะฉะนั้น ท่านจะต้องเป็นผู้ที่ตรงจริง ๆ ด้วยสติที่ระลึกรู้ว่า ปัญญาที่จะดับกิเลสต้องเป็นปัญญาที่สามารถรู้ลักษณะสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ได้

ขณะนี้สติเป็นอย่างไร ต้องไม่สงสัย เพราะเหตุว่าสติสามารถจะเกิดระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ได้

นี่คือ การไม่สงสัยในลักษณะของสติ แต่ถ้าท่านผู้ใดยังสงสัยอยู่ว่า สติเป็นอย่างไร หมายความว่าท่านจะต้องฟัง ศึกษา พิจารณาจนกระทั่งเข้าใจได้ว่า สติปัญญานั้น คือ สภาพธรรมที่ระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนี้ คือ ทางตา หรือทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ถ้ายังสงสัยอยู่ ก็ให้เป็นผู้ที่ตรงต่อตัวท่านเองว่ายังสงสัยอยู่ อย่าเพิ่งก้าวไปถึงว่า ทั้ง ๆ ที่ยังสงสัย ท่านก็สามารถที่จะละคลายการยึดถือสภาพธรรมว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลได้

เพราะฉะนั้น ถ้ายังไม่รู้ลักษณะของสติตามความเป็นจริง ก็จะต้องพิจารณาให้เข้าใจ ให้รู้ชัดว่าสติเป็นอย่างไร และที่จะพิสูจน์ว่า ท่านหมดความสงสัยในลักษณะของสติแล้ว ก็คือ สติสามารถจะเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ได้ ซึ่งเมื่อสติเกิดแล้ว ผู้ที่อบรมเจริญปัญญาก็ต้องตรงต่อตัวของท่านเองด้วยว่า ขณะนี้สติกำลังระลึกรู้ลักษณะของนามธรรม หรือรูปธรรม ทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย หรือทางใจ ต้องตรงจริง ๆ เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงทรงเน้นว่า *ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๒ อย่างนี้ ๒ อย่างเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ซื่อตรง ๑ ความเป็นผู้อ่อนโยน ๑*

สำหรับเรื่องของความอ่อนโยน แสดงให้เห็นว่า ถ้าท่านยังเป็นผู้ที่ขาดความอ่อนโยน จิตในขณะนั้นก็เป็นอกุศลได้ เพราะว่าชีวิตในแต่ละวันก็ย่อมประสบกับอารมณ์ที่ไม่น่ายินดีหลายอย่าง ในบางเหตุการณ์ก็ประสบกับคำพูดซึ่งไม่น่ายินดี หรือว่าได้เห็นการกระทำกิริยาอาการของบุคคลอื่นที่ไม่น่ายินดี ถ้าท่านเป็นผู้ที่ไม่อ่อนโยน ไม่มีความอดทน จิตในขณะนั้นย่อมหยาบกระด้าง หรือว่าแข็งกระด้าง ซึ่งจะเป็นเหตุให้มีการเบียดเบียนต่อบุคคลอื่นทางกาย ทางวาจา หรือแม้ทางความคิดในใจก็ได้

แต่ถ้าขณะนั้นเป็นผู้ที่เพียรขัดเกลา เห็นว่าอกุศลธรรมเป็นสิ่งที่ละเอียด เลือเกิน แม้เพียงการไม่อ่อนโยนก็เป็นอกุศลธรรมเสียแล้ว เพราะฉะนั้น การที่จะดับกิเลสหมด ต้องดับแม้ความไม่อ่อนโยนของจิตใจ ก็จะทำให้ท่านเป็นผู้ที่สะสมกุศล เกิดความอ่อนโยน ไม่หยาบกระด้าง ก็จะทำให้ตัดการที่จะคิดเบียดเบียนบุคคลอื่น ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ซึ่งกุศลธรรมทั้งหลายก็จะนำมาซึ่งกุศลธรรมอื่น ๆ ต่อไป และอกุศลธรรมแม้เพียงเล็กน้อย ก็ย่อมจะนำมาซึ่งอกุศลธรรมทางกาย ทางวาจา ทางใจ ต่อ ๆ ไปด้วย

๖๐๔

ถ. ธรรมก็มีหลายข้อ หลายแง่ หลายมุม คำว่า กาย เวทนา จิต ธรรม นั้น หมายความว่าอย่างไร

ส. คำว่า กาย ก็เป็นสภาพธรรมที่เคยยึดถือว่าเป็นร่างกายนั่นเอง เวทนา ก็เป็นความรู้สึกต่าง ๆ ซึ่งกำลังมีอยู่ในขณะนี้ ข้อสำคัญที่สุด คือ ที่กำลังมีอยู่ในขณะนี้ จิตก็เป็นสภาพรู้สิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนี้ ธรรม ก็หมายความว่าถึงสิ่งที่มีจริงอื่น ๆ ที่ไม่ใช่กาย เวทนา จิต

ถ้าจะตอบโดยย่อ และโดยนัยของการปฏิบัติ สภาพธรรมที่มีจริงที่จะรู้ได้ ก็ต้องเนื่องกับกาย ถ้าไม่มีกายจะรู้สภาพธรรมได้ไหม ก็ไม่ได้ เพราะฉะนั้น ที่มีการกล่าวถึงกาย เวทนา จิต ธรรม ที่แยกประเภทออกไปต่าง ๆ นั้น มาจากการที่สติเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏนั่นเอง ซึ่งสภาพธรรมที่มีจริงที่จะให้สติระลึกรู้ได้ที่กาย เพราะว่ากายเป็นแหล่งที่รวม ที่เกิด ที่ปรากฏของสภาพธรรมทั้งหลาย

ในขณะนี้ของจริงมีปรากฏอยู่ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เพราะฉะนั้น ทางกาย ก็คือ ที่กายนั่นเอง ถ้าสติสามารถที่จะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏที่กายขณะใด ขณะนั้นก็เป็นกายนุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นสติที่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏที่กาย

สำหรับทางตา ตาอยู่ที่กาย แต่ว่าสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาไม่ใช่ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏที่กายหรือทางกาย ตาอยู่ที่กาย แต่สภาพธรรมที่ปรากฏทางตาเป็นสีสังวัตถะต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีจริง มีอยู่ที่มหาภูตรูป แต่เวลาปรากฏนั้น ปรากฏทางตาเป็นสีสังวัตถะต่าง ๆ เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าตาจะอยู่ที่กาย แต่ว่าสภาพธรรมที่ปรากฏทางตานั่น ปรากฏเป็นสีสังวัตถะต่าง ๆ ไม่ใช่เย็น ไม่ใช่ร้อน ไม่ใช่อ่อน ไม่ใช่แข็ง ไม่ใช่ตึงไหว

เพราะฉะนั้น ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ เป็นสิ่งที่ปรากฏทางตาบ้าง เป็นเสียงที่ปรากฏทางหูบ้าง เป็นกลิ่นที่ปรากฏทางจมูก เป็นรสที่ปรากฏทางลิ้น เป็น เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ตึง ไหวที่ปรากฏทางกาย ถ้าสติไม่เกิดขึ้น ไม่ระลึกรู้ จะไม่รู้เลยว่า เป็นสภาพธรรมแต่ละชนิดซึ่งปรากฏแต่ละทาง แยกขาดจากกัน เกิดขึ้นและดับไป

อย่างทางตากำลังเห็น เป็นสภาพธรรมที่กำลังรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา ไม่ใช่การได้ยิน เป็นลักษณะคนละอย่าง การเห็นเป็นอย่างหนึ่ง การได้ยินเป็นอย่างหนึ่ง ตาอยู่ที่กาย หูก็อยู่ที่กาย แต่สภาพธรรมที่ปรากฏทางตากับสภาพธรรมที่ปรากฏทางหู ไม่ใช่สภาพธรรมที่ปรากฏทางกาย เป็นลักษณะแต่ละอย่างซึ่งเกิดดับสืบต่อกัน เพราะฉะนั้น เวลาที่สติระลึกรู้ลักษณะของกาย หมายความว่าถึงระลึกรู้ลักษณะของสภาพที่เย็นหรือ ร้อน อ่อนหรือแข็ง ตึงหรือไหวที่สามารถจะรู้ได้ทางกาย ที่เคยยึดถือว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล หรือว่าเป็นร่างกายของเราด้วย

ส่วนความรู้สึก หรือเวทนา ซึ่งเป็นเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน ก็เป็นสภาพ ความรู้สึก ไม่ใช่กาย กายมีลักษณะที่อ่อนหรือแข็ง เย็นหรือร้อน ตึงหรือไหว แต่ ความรู้สึก ไม่อ่อน ไม่แข็ง ไม่เย็น ไม่ร้อน ไม่ตึง ไม่ไหว ความรู้สึกเป็นความรู้สึก ดี ใจ หรือว่าเสียใจ หรือว่าเฉย ๆ หรือว่าเป็นสุข หรือว่าเป็นทุกข์ ในขณะที่รู้สภาพธรรม หนึ่งสภาพธรรมใดทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ในวันหนึ่ง ๆ ก็มีการรู้สภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจอยู่เรื่อย ๆ เพราะฉะนั้น ความรู้สึกก็ต้องมีอยู่เรื่อย ๆ เหมือนกัน แต่ถึงแม้ความรู้สึกจะมีอยู่เรื่อย ๆ ถ้าสติไม่เกิดขึ้น ไม่ระลึกรู้ลักษณะสภาพของความรู้สึก ย่อมไม่รู้ชัดว่า ความรู้สึกแต่ละอย่างเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยต่าง ๆ กัน และก็ดับไป ถ้าเห็นสิ่งที่ไม่น่าพอใจ ความรู้สึกเป็นอย่างหนึ่ง ถ้าเห็นสิ่งที่พอใจ ชอบมาก ความรู้สึกก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้น ความรู้สึกในวันหนึ่ง ๆ ก็ต่างกันไป ซึ่งถ้า สติไม่เกิดขึ้น ไม่ระลึกรู้ จะไม่รู้เลยว่า ความรู้สึกเป็นสภาพธรรมที่มีจริง เกิดขึ้นเพราะ เหตุปัจจัยและกดับไป ซึ่งความรู้สึกนั้นก็ไม่ใช่สิ่งที่ปรากฏทางตา ไม่ใช่เย็นร้อน อ่อน แข็ง ตึงไหวที่ปรากฏทางกาย เพราะฉะนั้น ก็เป็นของจริงอีกอย่างหนึ่งซึ่งไม่ใช่ตัวตน

ส่วนจิต ก็เป็นสภาพที่รู้สิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ จะไม่ใช่คำว่า จิต ก็ได้

ในการเจริญสติปัฏฐานนั้น ไม่ต้องใช้คำ ไม่ต้องใช้ชื่อ เป็นแต่เพียงระลึกรู้ในลักษณะที่เป็นสภาพรู้ ซึ่งกำลังรู้ทางหนึ่งทางใด เพราะฉะนั้น กำลังเห็นในขณะนี้ เป็นสภาพรู้ ซึ่งสติระลึกรู้ในสภาพรู้ ในอาการรู้ ในธาตุรู้ที่กำลังรู้ ไม่ต้องใช้ชื่อ และไม่ต้องคิดว่า กำลังระลึกรู้ลักษณะของจิต ซึ่งเป็นจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน เพราะว่าในขณะนั้นสติกำลังระลึกรู้ลักษณะของสภาพรู้ที่กำลังรู้

สำหรับธรรมอื่น หมายความว่าถึงสภาพธรรมที่ไม่ใช่กาย ไม่ใช่เวทนา ไม่ใช่จิต เช่น เสียง หรือกลิ่น เป็นต้น เวลาที่กำลังปรากฏ สติระลึกรู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏในขณะนั้น ก็เป็นธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

ให้ทราบว่า ไม่จำเป็นที่จะต้องแยกโดยชื่อ แต่ให้รู้จริง ๆ ว่า สติมีลักษณะอย่างไร โดยการที่สติเกิดขึ้นจริง ๆ ในขณะนี้ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏได้

ถ. ผมสงสัยเรื่องสติปัฏฐาน คือ การพิจารณาภายในกาย ซึ่งจะเป็นเหตุให้เกิดนิพพิทา ความเบื่อหน่ายในการลงของสังขาร คือ ไม่ยึดอึดติด จะต้องพิจารณาถึงขั้นไหน ประการที่ ๒ การพิจารณาธรรมในธรรม จิตในจิต เวทนาในเวทนา พิจารณาถึงขั้นไหน ผมไม่ใช่นักวิปัสสนา สมมุติว่า เคยฝึกสมถะจนจิตรวมลงจนมองเห็นได้ของตนในกายเป็นขด ๆ เราจะพิจารณาไปแบบไหนจึงจะไม่ยึดถืออึดติดเป็นที่ตั้ง บางทีก็อธิษฐานด้วยใจ สวได้ออกมา เราจะพิจารณาอย่างไรจึงจะเรียกว่าเกิดนิพพิทา ความเบื่อหน่าย คือ ไม่ยึดถืออึดติดเป็นที่ตั้ง

สุ. จุดประสงค์ของท่านผู้ฟังก็เพื่อให้ถึงความหน่าย ความคลายการติดในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะ ที่ใช้ศัพท์ว่า นิพพิทา คือ การหน่าย การคลายการติดในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะ หรือคลายความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน แต่ว่าไม่ใช่ด้วยการเจริญความสงบ และก็เห็นสิ่งที่ไม่จริง คือ เห็นได้เห็นฟังและจะสวได้ ออกมาก็ได้ นั่นไม่ใช่หนทางที่จะทำให้เกิดความหน่าย ความคลายการยึดถือว่า

เป็นตัวตน เป็นเรา หรือของเราได้ เพราะว่าไม่มีใครเลยที่สามารถจะละความยึดถือในสภาพธรรมที่เคยยึดถือว่าเป็นตัวตน เป็นเรา เป็นของเราได้ ถ้าปัญญาไม่เกิดขึ้นรู้สภาพธรรมนั้น ๆ ตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าท่านผู้ฟังมีจุดประสงค์ที่จะให้ถึงความหน่าย ความคลาย การติดการยึดถือในตัวตนสักเพียงไรก็ตาม ถ้าไม่อบรมเจริญปัญญาให้รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงแล้ว ไม่สามารถที่จะละ หน่าย คลายได้เลย เพราะฉะนั้น อย่าเพิ่งรีบร้อนที่จะไปถึงการหน่าย การคลายการยึดมั่นในตัวตนในร่างกาย แต่จะต้องเข้าใจให้ถูกต้องว่า ปัญญาที่จะรู้ชัดในสภาพธรรมตามความเป็นจริงที่จะทำกิจจะคลาย หน่ายการติดในตัวตนได้จริง ๆ นั้น ต้องเป็นปัญญาที่รู้อะไร และอบรมเจริญอย่างไร ปัญญานั้นจึงจะเกิดขึ้นได้

ถ้าไม่เข้าใจในเหตุในผลให้ตรงตามความเป็นจริงอย่างนี้ ต่อให้ท่านไปทำสมาธิ และก็เห็นดับ ไต ไล่ พุง ม้าม ปอด และก็เกิดความรู้สึกเหมือนกับจะละคลาย ไม่ติด ไม่ยึดมั่นสักเท่าไรก็ตาม แต่ตามความเป็นจริงแล้ว อกุศลที่ละเอียดยังไม่สามารถที่จะดับลงไปได้ เพราะว่าไม่ใช่ปัญญาที่รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติ ตามความเป็นจริง นั่นเป็นแต่เพียงภาพ ซึ่งเกิดขึ้นจากความคิดที่จะให้เห็นความเป็นปฏิภาณ แต่ตามปกติในเวลานี้ไม่เป็นเช่นนั้น เมื่อตามปกติในขณะนี้ไม่เป็นเช่นนั้น จะเอาปัญญาอะไรมาละ มาหน่าย มาคลายการที่เคยยึดถือสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ว่า เป็นตัวตน เป็นร่างกายของเราได้ เพราะฉะนั้น ปัญญาที่จะละคลายได้จริง ต้องเป็นปัญญาที่รู้ชัดในสภาพธรรมตามปกติ ตามความเป็นจริง ไม่ใช่ผิดปกติ เพราะว่าเกิดการนึกขึ้นมาเป็นภาพที่เป็นปฏิภาณต่าง ๆ

สมาธิไม่สามารถที่จะดับกิเลสได้เลย เพราะว่าไม่ใช่ปัญญาที่รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญปัญญาที่จะรู้ชัดในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ที่จะต้องเข้าใจให้ถูกต้องว่า สามารถที่จะเกิดขึ้นได้ และรู้แจ้งแทงตลอดในสภาพตามความเป็นจริงของธรรมที่กำลังปรากฏได้

ชีวิตประจำวันแต่ละขณะเกิดขึ้นเป็นกุศลบ้าง เป็นอกุศลบ้าง แล้วแต่เหตุปัจจัย
ซึ่งจะเห็นได้ว่า กิเลสมีมากเหลือเกิน เป็นการยากเหลือเกินที่จะดับให้หมดเป็น
สมุจเฉทได้ แม้แต่ในเรื่องของการอ่อนน้อมหรือไม่อ่อนน้อมที่มีเป็นปกติใน
ชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิต ไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุหรือภิกษุณี
ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงแสดง **เรื่องความเคารพ** ใน **พระวินัยปิฎก จุลวรรค ภาค**
๒ เรื่องความเคารพ ข้อ ๒๖๐ มีข้อความว่า

ครั้นพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระนครเวสาลีตามพระพุทธานุสสํ แล้ว
เสด็จจาริกทางพระนครสาวัตถี สมัยนั้น ภิกษุอันเตวาลิกของพระฉัพพัคคีย์รีบไป
ข้างหน้าภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข

แสดงถึงกิเลสที่มีอยู่ในใจ ทำให้เกิดการที่จะรีบไปข้างหน้าภิกษุสงฆ์ ซึ่งมี
พระพุทธเจ้าเป็นประมุข

ภิกษุอันเตวาลิกของพระฉัพพัคคีย์รีบไปข้างหน้าภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็น
ประมุข หวงวิหาร กันที่นอนไว้ว่า ที่นี้ของอุปัชฌาย์ของพวกเรา ที่นี้ของอาจารย์ของ
พวกเรา ที่นี้ของพวกเรา

ครั้งนั้น ท่านพระสารีบุตรไปล้าหลังภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข เมื่อ
ภิกษุทั้งหลายจงวิหารและที่นอนหมดแล้ว หาที่นอนไม่ได้ จึงนั่ง ณ โคนไม้แห่งหนึ่ง
ครั้นเวลาปัจจุสมัยแห่งราตรี พระผู้มีพระภาคเสด็จลุกขึ้น ทรงพระภาสะ แม้ท่าน
พระสารีบุตรก็กระแอมไอ

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

ใคร ที่นั้น

ท่านพระสารีบุตรกราบทูลว่า

ข้าพระพุทธเจ้า สารีบุตร พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

สารีบุตร ทำไมเธอจึงมานั่งที่โคนต้นไม้ที่นี่เล่า

ลำดับนั้น ท่านพระสารีบุตรได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค ฯ

ชีวิตจริงของท่านผู้ฟังเป็นอย่างนี้หรือไม่ เวลาที่มีคนมาก ๆ และท่านก็มีมิตรสหาย เพราะฉะนั้น เวลาที่จะไปไหนในเรื่องที่เกี่ยวกับที่นั่งที่นอน ท่านก็มักจะมีกิเลสเกิดขึ้น ทำให้ห่วงกันที่นั่งที่นอนนั้นไว้สำหรับตัวท่านเอง หรือว่าสำหรับมิตรสหาย นี่ก็เป็นเรื่องชีวิตปกติประจำวัน ซึ่งท่านจะเห็นได้ว่า ไม่ว่าชีวิตในครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน หรือแม้บุคคลในสมัยนี้ ก็ไม่ได้ผิดกันเลยในเรื่องของกิเลสและอกุศลธรรม ซึ่งบางครั้งก็จะเห็นได้ว่า เป็นสิ่งที่ไม่สมควร

ข้อความต่อไปมีว่า

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นค้ำมุลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น ... ฯลฯ

ครั้นแล้วทรงทำธรรมมีกถา ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาถามว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศ

เป็นเรื่องของความเคารพ ซึ่งท่านผู้ฟังควรจะได้คิดด้วยว่า ท่านผู้ใดควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ หรือถ้าเป็นเพราะภิกษุก็ปิณฑบาตอันเลิศ

ข้อความต่อไปมีว่า

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดบวชจากตระกูลกษัตริย์ ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดบวชจากตระกูลพราหมณ์ ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดบวชจากตระกูลคหบดี ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดจำทรงพระสูตรไว้ได้ ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดทรงพระวินัย ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดเป็นธรรมกถึก
ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดได้ปฐมฌาน
ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดได้ทุติยฌาน
ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดได้ตติยฌาน ...
ภิกษุใดได้จตุตถฌาน ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดเป็นพระโสดาบัน
ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดเป็นพระสกทาคามี
... ภิกษุใดเป็นพระอนาคามี ... ภิกษุใดเป็นพระอรหันต์ ภิกษุนั้นควรได้อาสนะ
อันเลิศ น้ำอันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดได้วิชา ๓
ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศ

ภิกษุบางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดได้อภิญญา ๖
ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศ ฯ

พระผู้มีพระภาคไม่ได้ตรัสตอบว่า ภิกษุใดควรจะได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ
ปิณฑบาตอันเลิศ แต่พระผู้มีพระภาคตรัสให้ภิกษุเหล่านั้นพิจารณาด้วยตนเองว่า
ภิกษุใดควรจะได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศ โดยพระผู้มีพระภาคตรัส
ถึง **เรื่องของสัตว์ ๓ สหาย** ซึ่งมีข้อความว่า

ข้อ ๒๖๒

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว มีต้นไทรใหญ่ต้นหนึ่งอยู่แถบหิมพานต์
สัตว์ ๓ สหาย คือ นกกระหา ๑ ถึง ๑ ช้าง ๑ อาศัยต้นไทรใหญ่นั้นอยู่ ทั้งสามสัตว์
นั้น มิได้เคารพ มิได้ยำเกรงกัน มีความประพฤติไม่กลมเกลียวกันอยู่ จึงสัตว์

๓ สหายนั้นปรึกษากันว่า โอ พวกเราทำอย่างไรถึงจะรู้ได้แน่ว่า บรรดาพวกเราผู้ใด เป็นใหญ่โดยกำเนิด พวกเราจะได้สักการะ เคารพ นับถือ บูชาผู้นั้น และจะได้ตั้งอยู่ใน โอวาทของผู้นั้น จึงนงนุชและสิงคามอ้างว่า

สหายท่านจำเรื่องเก่าแก่อะไรได้บ้าง

อ้างตอบว่า

สหายทั้งหลาย เมื่อฉันยังเล็ก ฉันเดินคร่อมต้นไทรนี้ไว้ในระหว่างขาหนีบได้ ยอดไทรพอระท้องฉัน ฉันจำเรื่องเก่าได้ ดังนี้

นงนุชกับสิงคามอ้างว่า

สหาย ท่านจำเรื่องเก่าแก่อะไรได้บ้าง

สิงตอบว่า

สหายทั้งหลาย เมื่อฉันยังเล็ก ฉันนั่งบนพื้นดินเคี้ยวกินยอดไทรนี้ ฉันจำเรื่องเก่าได้ ดังนี้

๖๐๕

ลิงและช้างถามนกกะทาวัว

สหาย ท่านจำเรื่องเก่าแก่อะไรได้บ้าง

นกกะทาทอบว่า

สหายทั้งหลาย ในสถานที่โน้นมีต้นไทรใหญ่ ฉันทกินผลจากต้นไทรใหญ่นั้น แล้วได้ถ่ายมูลไว้ ณ สถานที่นี้ ต้นไทรต้นนี้เกิดจากต้นไทรใหญ่นั้น เพราะฉะนั้น ฉันทจึงเป็นใหญ่กว่าโดยกำเนิด

ลิงกับช้างได้กล่าวกับนกกะทาวัว

บรรดาพวกเรา ท่านเป็นผู้ใหญ่กว่าโดยกำเนิด พวกเราจักสักการะ เคารพ นับถือ บูชาท่าน และจะตั้งอยู่ในโอวาทของท่าน

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย นกกะทาได้ให้ลิงกับช้างสมทานศีลห้า และตนเองก็ประพฤติสมทานในศีลห้า สัตว์ทั้งสามมีความเคารพยำเกรงกัน มีความประพฤติกลมเกลียวกันอยู่ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ได้เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย วัตรจริยานี้แล ได้ชื่อว่า ติตติรยพรหมจรรย์ ฯ

ข้อ ๒๖๓

คนเหล่าใด ฉลาดในธรรม ประพฤติอ่อนน้อมต่อท่านผู้ใหญ่ ย่อมเป็นผู้อันมหาชนสรรเสริญในปัจจุบันนี้ ทั้งสัมปรายภพของคนเหล่านั้นเป็นสุคติแล

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย แท้จริงสัตว์เหล่านั้นเป็นดิรัจฉาน ยังมีความเคารพยำเกรงกัน มีความประพฤติกลมเกลียวกันอยู่ การที่พวกเธอเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่เรากล่าวดีแล้วอย่างนี้ มีความเคารพยำเกรงกัน มีความประพฤติกลมเกลียวกันอยู่ นั้นจะพึงงามในธรรมวินัยนี้โดยแท้

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย การกระทำของโสมบุรุษเหล่านั้นนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ... ครั้นแล้วทรงทำธรรมมีกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตการกราบไหว้ การลูกรับ การทำอัญชลีกรรม การทำสามีจิกรรม อาสนะที่เลิศ น้ำอันเลิศ บิณฑบาตอันเลิศ ตามลำดับผู้แก้ว่า
อนึ่ง ภิกษุไม่ควรเกียดกันเสนาสนะของสงฆ์ตามลำดับผู้แก้ว่า รูปใดเกียดกัน
ต้องอาบัติทุกกฏ ฯ

เรื่องความเคารพเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้ทุกคนอยู่ด้วยกันด้วยความกลม
เกลียว มิฉะนั้นแล้วกิเลสที่มีกำลังแรง ย่อมจะทำให้มีการกระทำทางกาย ทางวาจาที่
ไม่สมควร เพราะฉะนั้น ไม่ว่าในหมู่ของคฤหัสถ์หรือในหมู่ของบรรพชิต ก็จะต้องมี
ระเบียบวินัยในเรื่องการแสดงความอ่อนน้อม หรือความเคารพต่อผู้ที่ควรเคารพด้วย

ใน **พระวินัยปิฎก ภิกขุณีวิภังค์** ท่านผู้ฟังจะได้เห็นชีวิตจริงของบุคคลในครั้ง
ที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน ซึ่งจะได้เห็นว่า การอบรมขัดเกลากิเลสเป็นการ
ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง ทุกท่านมีทั้งโลภะ
มีทั้งโทสะ มีทั้งโมหะ มีทั้งพยาบาทอาฆาต มีทั้งความริษยา ซึ่งยังดับไม่หมดเป็น
สมุจเฉท เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าจะเปลี่ยนเพศจากคฤหัสถ์ไปสู่เพศบรรพชิต แต่เมื่อยัง
ไม่เป็นผู้ที่รู้แจ้งอริยสัจธรรม กิเลสที่ยังมีอยู่ก็จะปรากฏออกมาทางกาย ทางวาจา ทาง
ใจ ด้วยเหตุนี้พระผู้มีพระภาคจึงได้ทรงบัญญัติสิกขาบทสำหรับผู้ที่ขัดเกลากิเลสใน
เพศของบรรพชิตเพื่อที่จะได้ระลึก สำเนียง และสังวรว่า การกระทำสิ่งใดเป็นสิ่งที่ไม่
ควรแก่เพศบรรพชิต โดยทรงแสดงให้เห็นอาบัติแต่ละประเภทตามกำลังความหนักเบา
ของอกุศลกรรมที่ได้กระทำ เพื่อที่จะให้ผู้ใดใคร่จะเจริญมรรคมีองค์ ๘ ในเพศของ
บรรพชิตได้สังวรที่จะไม่กระทำความผิดนั้น ๆ อีก เพราะเหตุว่าไม่ควรแก่ผู้ที่เป็นเพศ
บรรพชิต

ข้อความใน **พระวินัยปิฎก ภิกขุณีวิภังค์ ปาจิตตยกัณฑ์ อารามวรรค**
สิกขาบทที่ ๒ เรื่องพระกัปปิตกะเถระ ข้อ ๓๓๔ มีว่า

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลาป่ามหารวัน
เขตพระนครเวสาลี ครั้งนั้น ท่านพระกัปปิตกะอุปัชฌายะของท่านพระอุบาลียังอยู่
ในสุสานประเทศ ครั้งนั้น มีภิกษุหนึ่งรูปหนึ่งผู้แก้ว่าพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ถึงมรณภาพ

ลง ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ช่วยกันนำศพออกไปเผา แล้วก่อสถูปไว้ใกล้ ๆ ที่อยู่ของท่าน พระกัปปิตกะ แล้วพากันไปร้องให้ ณ สถูปนั้น จึงท่านพระกัปปิตกะรำคาญเสียงร้องไห้ นั้น แล้วได้ทำลายสถูปนั้นพังกระเจาย ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ปรึกษากันเป็นความลับว่า พระกัปปิตกะนี้ทำลายสถูปแม่เจ้าของพวกเรา มาพวกเรามาช่วยกันฆ่าท่านเสียเถิด ภิกษุณีสรูปหนึ่งได้แจ้งข้อที่ปรึกษากันนั้นแก่ท่านพระอุบาลี ท่านพระอุบาลีได้กราบเรียนเรื่องนั้นให้ท่านพระกัปปิตกะทราบ ท่านพระกัปปิตกะก็ได้ออกจากวิหารไปหลบซ่อนอยู่

ครั้งนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ได้เดินผ่านเข้าไปทางวิหารของท่านพระกัปปิตกะ แล้วช่วยกันชนก้อนหินและก้อนดินทับถมวิหารของท่าน แล้วหลีกไปด้วยเข้าใจว่าท่านถึงมรณภาพแล้ว ครั้นราตรีนั้นผ่านไป ท่านครองอันตรวาสกแล้ว ถือบาตรจีวรเข้าไปบิณฑบาตในเมืองเวสาลีแต่เช้า ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ได้เห็นท่านยังเดินเที่ยวบิณฑบาตอยู่ ครั้นแล้วได้พูดกันอย่างนี้ว่า พระกัปปิตกะนี้ยังมีชีวิตอยู่ ใครหนอนำเอาความลับของเราไปบอก ครั้นได้ทราบข่าวว่าพระคุณเจ้าอุบาลีนำไป จึงพากันด่าท่านพระอุบาลีว่า

ท่านนี้เป็นคนสำหรับคอยรับใช้เมื่อเวลาอาบน้ำ เป็นคนคอยชำระของเปรอะเปื้อน เป็นคนมีสกุลต่ำ ไฉนจึงได้ลอบนำความลับของเราไปเที่ยวบอกเขาเล่า

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย ... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้ด่าพระคุณเจ้าอุบาลีเล่า ...

ซึ่งพระผู้มีพระภาคเมื่อได้ทรงทราบ ก็ได้ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลาย เมื่อทรงตีเตียนแล้ว ก็ทรงบัญญัติสิกขาบท ซึ่งพระบัญญัติมีว่า

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุณีใด ด่าก็ดี กล่าวขู่ก็ดีซึ่งภิกษุ เป็นปาจิตติย

ข้อความใน **อนาปัตติวาร ข้อ ๓๓๗** มีว่า

มุงอรรณ ๑ มุงธรรม ๑ มุงสังฆอน ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแ

ชีวิตจริงเป็นอย่างนี้ จะเห็นได้ว่า ตัวท่านไม่ได้อยู่คนเดียวในโลก เพราะฉะนั้น ก็ต้องอยู่กับบุคคลทั้งหลายซึ่งมีการสะสมมาต่าง ๆ กัน และเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นปกติในชีวิตประจำวันก็ต้องเป็นเรื่องอย่างนี้บ้าง เรื่องอย่างนั้นบ้าง เป็นเรื่องของความ อาฆาต ความพยาบาท เป็นเรื่องของอกุศลกรรมต่าง ๆ แต่ผู้ที่พิจารณารมย์อมเห็น ว่า เป็นธรรมดาของกุศลธรรมและอกุศลธรรม ไม่ใช่ตัวตน ถ้าสะสมอกุศลธรรมมา มากและไม่ได้ขัดเกลา ผลที่ปรากฏ คือ ย่อมทำให้เกิดการกระทำทางกาย ทางวาจาที่ เป็นอกุศล

ข้อความใน **พระวินยปิฎก ภิกขุณีวิภังค์ ปาจิตติยกัณฑ์ จิตตาคารวรรค** **สิกขาบทที่ ๑ เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์ ข้อ ๒๙๕** แสดงให้เห็นว่า ชีวิตของเพศ บรรพชิตที่แท้จริงนั้น ต้องเป็นชีวิตที่ไกลจากชีวิตของคฤหัสถ์มาก เพราะฉะนั้น ถ้าผู้ใด ใครที่จะขัดเกลากิเลส เจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ในเพศของบรรพชิตแล้ว ก็ควรที่จะ เจริญสติระลึกรู้ลักษณะสภาพธรรมที่ท่านเองสะสมมาว่า พร้อมที่จะขัดเกลากิเลสใน เพศบรรพชิตจริง ๆ หรือไม่ มิฉะนั้นแล้วก็ยากแก่การที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม

ข้อความมีว่า

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ อนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้นนั้น ในพระราชอุทยานของพระเจ้า ปเสนทิโกศล มีลายภาพสวयงามซึ่งจิตรกรเขียนไว้ในห้องภาพ คนเป็นอันมากพากัน ไปดูห้องภาพ แม้ภิกษุณีเหล่าฉัพพัคคีย์ก็ได้ไปดูห้องภาพ ชาวบ้านพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพวกภิกษุณีจึงได้ไปดูห้องภาพเหมือนสตรีชาวบ้านผู้บริโภค กามเล่า

ภิกษุณีทั้งหลาย ได้ยินชาวบ้านพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย ... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีเหล่า ฉัพพัคคีย์จึงได้ไปดูห้องภาพเล่า ...

เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงสอบถาม ทรงตีเตียน แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทว่า

พระบัญญัติ

เพราะฉะนั้น เรื่องของการเจริญสติปัฏฐาน เป็นเรื่องที่ต้องต่อสภาพธรรมตามความเป็นจริง สะสมอุปนิสัยอย่างไรมาก็รู้ตามความเป็นจริงว่า ยังเป็นผู้ที่ต้องการจะไปดูแม้ภาพเขียนในโรงละคร ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ดูละครจริง ๆ เพียงแต่ดูภาพในโรงละคร หรือว่าอาคารประกวดภาพ หรือสถานที่หย่อนใจ เช่น อุทยาน หรือสระโบกขรณี ก็ยังไม่เหมาะไม่ควรแก่ผู้ที่ตั้งใจที่จะขัดเกลากิเลสในเพศของบรรพชิต ซึ่งแสดงว่า เป็นผู้ที่ยังไม่จริง ๆ จากความติด ความเพลิดเพลินยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ

๓. ภิภษุณเฬ่าจ้พพัคคเียแปลว่าอะไร

ส. มีพวก ๖ ถ้าปัญจวัคคีย์ก็คือพวกหนึ่งมี ๕ ถ้าฉัพพัคคีย์มี ๖ คน
เป็นหมู่คณะ เป็นพวกเดียวกัน ๖ คน

สำหรับภิกษุณี หรือภิกษุ จะต้องมีความประพฤติที่เหมาะสมแก่ผู้ที่เป็น
บรรพชิต เพราะฉะนั้น ขอกล่าวถึงข้อประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุณีสำหรับท่านที่จะ
เปรียบเทียบว่า ท่านมีอธยาศัยพร้อมที่เป็นเพศบรรพชิตจริง ๆ หรือไม่ เพราะถ้าไม่มี
อธยาศัยที่จะเป็นเพศบรรพชิตแล้ว การอบรมเจริญสติปัฏฐานก็ต้องเป็นปกติใน
ชีวิตประจำวันของเพศคฤหัสถ์ ตามความเป็นจริงที่ท่านเป็นอยู่

จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๓ เรื่องภิกษุณีจัพพัคคีย์ ข้อ ๓๐๑

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์พากันกรอด้าย
คนทั้งหลายเที่ยวชมวิหารพบเห็นแล้ว พากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า
ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้กรอด้ายกันเหมือนสตรีชาวบ้านผู้บริโภคมาแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินคนพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย ... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีจฬพัคคีย์จึงได้กรอด้วยกันแล้ว ...

เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงทราบ ก็ได้ทรงสอบถาม ทรงติเตียน และได้ทรงบัญญัติสิกขาบทว่า

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุณีใด กรอด้วย เป็นปาจิตติย

ชีวิตของคฤหัสถ์จะทำอะไรก็ได้ทุกอย่าง จะกรอด้วย จะทำมาหาเลี้ยงชีพ ประการใดก็ได้ แต่ถ้าแสดงความประสงค์ที่จะเป็นภิกษุณีแล้วต้องทราบว่า ไม่มีกิจที่จะดำเนินการหาเลี้ยงชีพเช่นเดียวกับคฤหัสถ์ เพราะฉะนั้น กิจใดที่ไม่ควรกับเพศบรรพชิต ก็ต้องไม่กระทำ แม้ว่าจะมีการสะสมมา ซึ่งท่านผู้ฟังจะเห็นได้จากการที่พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติสิกขาบทต่าง ๆ ก็เพราะอุปนิสัยของภิกษุและภิกษุณีทั้งหลายซึ่งมีชีวิตที่สะสมมา ที่ยังมีความโน้มเอียงในการเป็นเพศคฤหัสถ์อยู่ เพราะฉะนั้น เมื่อใครที่จะขัดเกลากิเลสในเพศบรรพชิต ก็จะต้องทราบว่า ความประพฤติใดเหมาะสมสำหรับเพศบรรพชิต

ซึ่งท่านผู้ฟังก็น่าจะคิดว่า เมื่อเป็นเช่นนี้ ทำไมพระผู้มีพระภาคจึงยังคงทรงอนุญาตให้มีการอุปสมบท แทนที่จะตัดรอนไม่ให้อุปสมบท เพราะเห็นว่าเป็นผู้ที่ไม่อาจประพฤติขัดเกลากิเลสในเพศของบรรพชิตได้ ที่เป็นอย่างนี้ก็เพราะเหตุว่า แล้วแต่ความพากเพียรพยายาม ถึงแม้ว่าอุปนิสัยที่สะสมมาจะเป็นคฤหัสถ์ แต่เมื่อมีการสะสม มีความโน้มเอียงที่จะขัดเกลากิเลสในเพศบรรพชิต โดยมีเจตนาที่จะอุปสมบท ก็ต้องศึกษาพระวินัยโดยละเอียด เพื่อที่จะให้เป็นผู้ที่ทรงคุณธรรมสูงยิ่งขึ้น ละคลายความติดในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะยิ่งขึ้น และก็มีข้อประพฤติปฏิบัติที่จะทำให้ต่างกับเพศคฤหัสถ์ ซึ่งสามารถจะประพฤติปฏิบัติตามได้ยิ่งขึ้น แต่ถ้าไม่ศึกษาพระวินัยโดยละเอียด ถึงแม้ว่าอุปสมบทแล้ว อุปนิสัยที่สะสมมาที่เป็นคฤหัสถ์ก็จะทำให้ยังคงความประพฤติเช่นคฤหัสถ์อยู่ เพราะฉะนั้น พระวินัยทั้งหมดจึงเป็นสิ่งซึ่งแสดงความต่างกันของเพศบรรพชิตและคฤหัสถ์

ถ. ภิกษุณีกรอด้วยอาบัติถึงปาจิตติย ทำไมหนักนั พระฆ่าช้างก็ปาจิตติย การกรอด้วย กับฆ่าช้าง รู้สึกต่างกันมาก แต่อาบัติเท่ากัน

ส. ถ้าศึกษาวินัยของภิกษุณีกับพระภิกษุ จะเห็นได้ว่า วินัยของภิกษุณีหนักกว่าเสมอ ไม่ว่าจะเป็นปาราชิกก็มากกว่า สังฆาทิเสสก็มากกว่า หรือแม้ปาจิตติยก็ยิ่งหนักกว่า

ถ. เพราะเหตุใดจึงเป็นอย่างนี้

ส. เพราะว่ามาตุคามไม่เหมาะกับเพศบรรพชิต ยากแก่การที่จะรักษาได้ ต้องเป็นผู้ที่ตั้งใจมั่นคงจริง ๆ ในการที่จะรักษา จึงสามารถที่จะรักษาเพศบรรพชิตได้ ข้อบัญญัติทั้งหลายจึงต้องละเอียดกว่า และมีโทษที่หนักกว่า ผู้ที่มีจิตใจมั่นคงจริง ๆ เท่านั้น ที่จะประพฤติปฏิบัติตามได้จริง ๆ

ถ. พระผู้มีพระภาคนี้ ฟัง ๆ ดูแล้ว คล้าย ๆ กับว่า เป็นวาจาสิทธิ์ คือ ข้อบัญญัติต่าง ๆ ก่อนที่พระผู้มีพระภาคจะทรงบัญญัติไว้ ภิกษุรูปใดทำไปแล้วก็ไม่เป็นไร แต่หลังจากที่พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติแล้ว ห้ามไว้แล้ว ทำไปแล้วจึงจะเกิดโทษ ตั้งแต่ปาราชิก สังฆาทิเสส จนกระทั่งปาจิตติย ซึ่งหมายความว่า ก่อนที่จะทรงบัญญัติทำไปแล้วไม่มีโทษ ทั้ง ๆ ที่ผู้ที่กระทำในขณะนั้น จิตก็ต้องเป็นอกุศล ก็รุนแรงเหมือน ๆ กัน ซึ่งก่อนที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ทรงบัญญัติก็ไม่มีโทษ แต่หลังจากที่ทรงบัญญัติแล้วจึงเป็นโทษ เพราะเหตุไร

ส. เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติแล้ว ยังฝืนกระทำ ความเคารพ ความยำเกรงมีหรือเปล่า มีการเห็นประโยชน์ของสิกขาบทหรือเปล่า เพราะว่าแต่ละครั้งที่ทรงบัญญัติสิกขาบท ทรงประชุมสงฆ์ ทรงสอบถาม ทรงติเตียน ทรงชี้แจงให้เห็นประโยชน์และโทษว่า สิ่งใดควรที่จะบัญญัติเป็นสิกขาบท และได้รับความเห็นชอบจากสงฆ์แล้ว เพราะฉะนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติด้วยความเห็นชอบของสงฆ์แล้วยังกระทำ ก็ต้องเป็นโทษแน่นอน

ข้อความต่อไป ใน **จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๔ เรื่องภิกษุณีหลายรูป**
ข้อ ๓๐๔ มีว่า

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายช่วยทำงานของ

ชาวบ้าน บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย ... ต่างก็ฟังโทษ ดีเตียน โพนทะนาว่า
ไหนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ช่วยทำงานของชาวบ้านเล่า ...

ซึ่งเมื่อพระผู้มีพระภาคทรงทราบ ทรงสอบถาม ทรงดีเตียน และได้ทรงบัญญัติ
สิกขาบทว่า

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุณีใด ทำงานช่วยเหลือสำหรับคฤหัสถ์ เป็นปาจิตตีย์

๖๐๖

ส. เรื่องการช่วยเหลือทำงาน ก็น่าจะดีใช่ไหม ถ้าเป็นคฤหัสถ์ต่อคฤหัสถ์ ช่วยเหลือกันย่อมเป็นการดี แต่ว่าสำหรับภิกษุณีที่จะมาช่วยทำกิจการงานของคฤหัสถ์ ของชาวบ้าน เป็นสิ่งที่ไม่ควรแก่เพศของบรรพชิต

ถ. ผมรู้สึกเห็นใจภิกษุณี ขอรักๆ รู้สึกรู้สีกว่าจะเป็นการขับไล่ภิกษุณีในทางอ้อม เพราะ สิกขาบทต่าง ๆ ลงโทษไว้หนักเหลือเกิน

ส. ไม่มีอะไรหนักเท่าปาราชิก แม้สังฆาติเสส ก็ยังเหลือเพศของการเป็นภิกษุณีอยู่ พอที่จะเยียวยาแก้ไขได้ แต่สำหรับปาจิตตีย์ก็ไม่ใช่บ่อย เพราะเหตุว่าเป็นสิ่งที่จะต้องระมัดระวังสังวรในการกระทำที่เหมาะสมที่ควรแก่เพศของบรรพชิต เบาหนักก็ไม่ได้ หนักนักก็เกินไป

ถ. เรื่องฆ่าช้างเป็นเรื่องใหญ่ เรื่องกรอด้ายเป็นเรื่องธรรมดา แต่ปรับอาบัติเท่ากัน ฟัง ๆ ดูแล้วเหมือนจะไล่ออกจากศาสนาพุทธ ไม่ให้บวช ไล่ทางอ้อม

ส. ไม่ใช่ปาราชิก ยังไม่ถึงปาราชิก ยังไม่ต้องออก

ถ. ถ้าผมเป็นภิกษุณี ผมลาสิกขาแน่

ส. ไม่สามารถที่จะอุทสาหวิริยะรักษาพระวินัยต่าง ๆ ได้ต่อไปหรือ

ถ. ก็น้อยใจ

ส. ถ้าเป็นภิกษุณีก็น้อยใจ แต่ควรจะพิจารณาว่า พระศาสนาบริสุทธิ์ เป็น การกระทำที่ขัดเกลากิเลสในเพศที่ต่างกับเพศคฤหัสถ์ เพราะฉะนั้น ก็เลือกได้ว่าจะ เป็นเพศไหน จะเป็นเพศคฤหัสถ์หรือว่าจะเป็นบรรพชิต ตามความสามารถ แต่ต้อง เห็นคุณประโยชน์ที่พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติสิกขาบทสำหรับให้หมู่ของภิกษุหรือ สงฆ์บริสุทธิ์อยู่

ถ. ถ้าเป็นภิกษุณี ถ้าผิดสิกขาบท คงจะไล่ทันที

ส. ยังไม่ถึงปาราชิก

คามิกะ วินัยก็คือระเบียบปฏิบัติ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติถึงปณณัตติวัชชะ ทรงบัญญัติเฉพาะเรื่อง ส่วนโลกวัชชะ ทรงบัญญัติเพราะโลกติเตียน โลกเขาทำกันก็ผิด ส่วนปณณัตติวัชชะ ผิดพระบัญญัติอย่างเดียว

ยกตัวอย่างเรื่องกรอด้าย ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ถ้าช่างก็อาบัติปาจิตตีย์ แต่ผลหรือวิบากต่างกัน กรอด้ายที่ทรงบัญญัติเป็นปณณัตติวัชชะ ทรงบัญญัติทางพระวินัย เมื่อปลงอาบัติแล้วก็หาย ไม่มีอะไร ส่วนช่างอาบัติเท่า ๆ กับกรอด้ายก็จริง แต่ว่าช่างนั้นปลงอาบัติตกเหมือนกัน เป็นพระบริสุทธฺิ แต่กรรมที่ช่างเป็นปาณาติบาตยังอยู่ อีกนัยหนึ่ง เรื่องพระบัญญัตินี้ ผมจะขอเปรียบเทียบให้ฟัง

สมัยรัชกาลที่ ๕ ลักษณะข้อโกงนี้มีความผิดทางกฎหมายแพ่ง คือ ไม่มีโทษจำคุก ครั้งหนึ่งผู้สำเร็จราชการ คนใช้ของท่านยืมเงินท่านไปและก็โกง จับตัวมาก็ไม่มีเงินให้ ทำอะไรก็ได้ ต่อมาท่านก็ทูลในหลวงว่า ลักษณะข้อโกงนี้มีโทษทางแพ่งอย่างเดียวไม่ได้ คนไม่เข็ด ขอให้มียุทธทางอาญา คือ จำคุกด้วย เพราะฉะนั้นกฎหมายอาญา เราจึงมีบัญญัติว่า การโกงมีผิดทางอาญาด้วย คือ นอกจากจะใช้ทรัพย์แล้ว ต้องติดคุกด้วย

พระวินัยพระพุทธเจ้าท่านทรงบัญญัติไว้เฉพาะพระภิกษุหรือภิกษุณี อาบัติบางอย่างปลงแล้วก็บริสุทธฺิ บริสุทธฺิในทางพระ แต่ถ้าเป็นปาณาติบาต ช่าง ก็บริสุทธฺิเหมือนกัน แต่ผิดศีล ๕ ยังคงมีโทษ มีกรรมมีเวรอยู่

ส. สำหรับเรื่องของโลกะ โทสะ โมหะที่แต่ละท่านสะสมมา เป็นสิ่งที่ละเอียดมาก และก็เป็นปัจจัยให้เกิดอกุศลจิตอกุศลกรรมแต่ละขณะซึ่งวิจิตรต่าง ๆ กัน เพราะฉะนั้น ไม่มีใครทราบว่า ในขณะที่ฆ่า จะเป็นข้าง จะเป็นมด จะเป็นปลา จะเป็นสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่งก็แล้วแต่ และขณะที่กรอด้าย หรือประกอบกิจการช่วยเหลือการทำงานของคฤหัสถ์ ขณะนั้นมีความมุ่งหวังสิ่งใดมากกว่ากันหรือเปล่า

เพราะฉะนั้น ก็เป็นความลึกซึ้งของจิตซึ่งแต่ละคนสะสมมา อย่างชีวิตของบรรพชิต และก็ไปช่วยประกอบกิจการงานของคฤหัสถ์ เพื่ออะไร เหมาะควรไหม สำหรับชีวิตของบรรพชิต มุ่งหวังอะไรหรือเปล่า

ถ. พระภิกษุที่ไปทำลายสถูปของภิกษุณี ก็เลศหนาอย่างนี้ ตามความคิดของผม พระผู้มีพระภาคน่าจะไล่ออกไปไม่ให้อยู่ ทำผิดหนักยิ่งกว่าภิกษุณีที่กรอด้วย

สุ. เรื่องการกระทำผิดของพระภิกษุ พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แล้ว ซึ่งเมื่อผู้ใดปฏิบัติผิดข้อใดก็อาบัติในข้อนั้น ไม่ใช่ท่านจะไม่อาบัติ ท่านก็อาบัติเป็นเรื่องของท่าน แต่สำหรับเรื่องของภิกษุณีที่ทำผิดแล้วยังไม่ได้ทรงบัญญัติ พระผู้มีพระภาคก็ทรงติเตียน และก็ทรงบัญญัติสิกขาบทด้วย ทรงบัญญัติสิกขาบททั้งหมดเพื่อความบริสุทธิ์หมดจดของผู้ที่จะขัดเกลากิเลสในเพศของบรรพชิต ไม่ให้เป็นที่ติเตียนประการใดเลย

อรรถการวรรค สิกขาบทที่ ๙ เรื่องภิกษุณีจันทกาลี ข้อ ๒๑๓ มีข้อความว่า

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายหาบริวารของตนไม่พบ ต่างก็ถามภิกษุณีจันทกาลีดังนี้ว่า

แม่เจ้า ท่านเห็นบริวารของพวกดิฉันบ้างไหม

ภิกษุณีจันทกาลีเฟงโทษ ติเตียน โพนทะนาว่า

ข้าพเจ้าคนเดียวเป็นโจรแน่ละ ข้าพเจ้าคนเดียวเป็นคนไม่ละอายแน่ละ เพราะแม่เจ้าพวกที่หาบริวารของตนไม่พบ ต่างก็มากล่าวอย่างนี้จะข้าพเจ้าว่า แม่เจ้า ท่านเห็นบริวารของพวกดิฉันบ้างไหม แม่เจ้าทั้งหลาย ถ้าข้าพเจ้าถือเอาบริวารของพวกท่านไป ข้าพเจ้าก็มีใช้สมณะ ย่อมเคลื่อนจากพรหมจรรย์ ต้องตกนรก แม่แม่เจ้าที่กล่าวอย่างนั้นจะข้าพเจ้าด้วยคำไม่จริง ก็ขอให้เป็นไม่ใช่สมณะ ต้องเคลื่อนจากพรหมจรรย์ ต้องตกนรก

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย ... ต่างพากันเฟงโทษ ติเตียน โพนทะนาว่า

ไหนแม่เจ้าจันทกาลีจึงได้แข่งตนและคนอื่นด้วยนรกบ้าง ด้วยพรหมจรรย์บ้างเล่า ...

ซึ่งเมื่อพระผู้มีพระภาคทรงทราบ ก็ทรงสอบถาม ทรงติเตียน และบัญญัติ
สิกขาบทว่า

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุณีใด แข่งตนก็ดี คนอื่นก็ดี ด้วยนรก หรือด้วยพรหมจรรย์
เป็นปาจิตติย

เคยมีไหมท่านผู้ฟัง โกรธ น้อยใจ คนอื่นมาถามก็คิดว่า มาหาเรื่อง หาว่าเป็น
คนผิด หาว่าเป็นผู้ที่เอาของของคนอื่นไป ซึ่งไม่สมควรเลยที่จะมีกาย หรือวาจาที่เป็น
อกุศลอย่างนี้ เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะแข่งตัวเองหรือแข่งใครให้ตนรก ให้เคลื่อนจาก
พรหมจรรย์ ให้ไม่ใช่สมณะ ก็ไม่ใช่วาจาที่สมควร เป็นการกระทำที่ไม่สมควร ไม่ควร
จะมีจิตที่เป็นโทษถึงกับอาฆาต หรือพยาบาทด้วยคำแข่ง หรือคำกล่าวแม่เพียงอย่าง
นี้ เพราะฉะนั้น ก็ให้เห็นความบริสุทธิ์ของผู้ที่จะเป็นบรรพชิตว่า จะต้องขัดเกลากิเลส
มากเพียงใด พร้อมทั้งการเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติตามพระวินัยบัญญัติ

อรรถกถาวรรค สิกขาบทที่ ๖ เรื่องภิกษุณีอุลลันทา ข้อ ๒๐๑
มีข้อความว่า

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีอุลลันทาเข้าไปสู่สกุลใน
เวลาหลังอาหาร แล้วนั่งบ้าง นอนบ้างบนอาสนะ ไม่บอกกล่าวเจ้าของบ้าน คนใน
บ้านกระดากภิกษุณีอุลลันทา ไม่กล้านั่ง ไม่กล้านอนบนอาสนะ เขาจึงเพ่งโทษ
ติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนแม่เจ้าอุลลันทาจึงได้เข้าไปสู่สกุลในเวลาหลังอาหาร แล้ว
นั่งบ้าง นอนบ้างบนอาสนะ ไม่บอกกล่าวเจ้าของบ้านเล่า ...

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นพากันเพ่งโทษ ติเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดา
ที่เป็นผู้มักน้อย ... ต่างก็เพ่งโทษ ติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนแม่เจ้าอุลลันทาจึงได้
เข้าไปสู่สกุลในเวลาหลังอาหาร แล้วนั่งบ้าง นอนบ้างบนอาสนะ ไม่บอกกล่าว
เจ้าของบ้านเล่า ...

ซึ่งเมื่อพระผู้มีพระภาคทรงทราบ ทรงสอบถาม ทรงติเตียน และทรงบัญญัติสิกขาบทว่า

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุณีใด เข้าไปสู่สกุลในเวลาหลังอาหาร ไม่บอกกล่าวพวกเจ้าของบ้าน นั่งก็ดี นอนก็ดีบนอาสนะ เป็นปาจิตติย

ท่านผู้ฟังพิจารณาเห็นประโยชน์ของสิกขาบทข้อนี้หรือไม่ว่า เพราะเหตุใดพระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนี้แก่พระภิกษุณี ก็เพราะเป็นการแสดงความไม่เคารพในเจ้าของบ้านเลย ในเมื่อเป็นแขก คือ ท่านเป็นพระภิกษุณีไม่ใช่เจ้าของบ้าน แต่ก็เข้าไปสู่บ้าน และไปนั่งไปนอนบนอาสนะของเจ้าของบ้านเหล่านั้น โดยไม่บอกกล่าว ถ้าเป็นอย่างคฤหัสถ์ธรรมดา ก็โดยไม่ขออนุญาต หรือโดยไม่ให้เขาเชื้อเชิญ เป็นเรื่องของอกุศลจิตซึ่งทำให้กระทำการที่ไม่สมควร ด้วยการขาดความนอบน้อมต่อผู้ที่ควรนอบน้อม ซึ่งผู้ที่เป็นแขกทั้งหลาย จะต้องนอบน้อมต่อผู้ที่ตนเข้าไปหา คือ เจ้าของบ้าน แต่ถ้าแสดงอาการด้วยความรู้สึกไม่เคารพ ไม่อ่อนน้อม ก็เป็นการกระทำที่ไม่ควร

เพราะฉะนั้น กิเลสที่จะต้องขัดเกลามีมากในชีวิตประจำวัน ถ้าน้อมมาพิจารณาการกระทำของแต่ละท่านเองว่า ขณะใดขาดความเคารพต่อผู้ใด ก็ให้ทราบว่าเป็นอกุศล เป็นกิเลสที่จะต้องดับเป็นสมุจเฉทด้วย

อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ปฐมปัณณาสก์ อุดคคหสูตร ข้อ ๓๓
มีข้อความว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ชาติยวัน ใกล้เมืองภัททิยะ ฯ ครั้งนั้น แล ท่านอุดคคหเศรษฐีผู้เป็นหลานท่านเมณฑกเศรษฐี ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคม แล้วนั่ง ณ ที่อันควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยภิกษุ ๓ รูป จงทรงรับภัตตาหารของข้าพระองค์ในวันพรุ่งนี้ พระผู้มีพระภาคทรงรับด้วยอุชณีภาพ ท่าน

อุคคหเศรษฐีทราบว่า พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์แล้ว จึงลุกจากอาสนะ ถวายบังคม ทำประทักษิณแล้วหลีกไป

มีท่านผู้ฟังที่จะนิมนต์พระภิกษุไปรับภัตตาหารที่บ้าน และยังคงคิดถึงจำนวนบ้างไหม ว่าจะต้องเป็นจำนวนเท่าไร บางท่านไม่กล้าที่จะนิมนต์พระภิกษุ ๔ รูป เพราะเห็นว่า พระภิกษุ ๔ รูป สวดพระอภิธรรมในงานศพ เพราะฉะนั้น ก็นิมนต์มากกว่านั้น คือ ๕ บ้าง ๗ บ้าง ๙ บ้าง และมีบางท่านสงสัยว่า วันเกิดนี้จะใส่บาตรหรือถวายภัตตาหารแก่พระภิกษุจำนวนเลขคี่หรือว่าเลขคู่ ซึ่งไม่เป็นสิ่งสำคัญเลย แล้วแต่กุศลที่สามารถจะกระทำได้ ถ้าสะดวกที่จะถวายภัตตาหารหรือว่าใส่บาตร จะเป็นจำนวนคู่หรือจำนวนคี่ ก็เป็นกุศลทั้งนั้น ไม่จำเป็นที่จะต้องคิดว่า เป็นจำนวนที่อาจจะไม่เหมาะสมไม่ควร เช่น ๔ รูป เป็นต้น แต่ท่านอุคคหเศรษฐีก็ได้นิมนต์พระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยภิกษุ ๓ รูป ให้รับภัตตาหารของท่าน ซึ่งพระผู้มีพระภาคก็ทรงรับด้วยดุขุฎิภาพ

ข้อความต่อไปมีว่า

ครั้งนั้นแล พอล่วงราตรีนั้นไป เป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนั่งแล้ว ถือบาตรจีวรเสด็จเข้าไปยังนิเวศน์ของท่านอุคคหเศรษฐี ประทับนั่งบนอาสนะที่เขาแต่งตั้งไว้ ครั้งนั้น ท่านอุคคหเศรษฐีหลานของเมณฑกเศรษฐีได้อังคาสพระผู้มีพระภาคให้อ้อมหน้าสำราญ ด้วยขาทนียโภชนียาหารอย่างประณีตด้วยมือของตนเอง เมื่อทราบว่า พระผู้มีพระภาคทรงเสวยเสร็จแล้ว ทรงลดพระหัตถ์จากบาตรแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กุมารี่เหล่านี้ของข้าพระองค์จักไปอยู่สกุลสามี ขอพระผู้มีพระภาคทรงกล่าวสอน ทรงพร่ำสอนกุมารี่เหล่านั้น ซึ่งจะพึงเป็นประโยชน์สุขแก่กุมารี่เหล่านั้นตลอดกาลนาน ฯ

ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า พุทธบริษัทมีทั้งผู้ที่ครองเรือนและไม่ครองเรือน ซึ่งสามารถจะอบรมเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ได้ แต่ก็ควรที่จะกระทำกิจตามหน้าที่ของแต่ละท่านด้วยกุศลจิต เพื่อเป็นการขัดเกลาจิตใจให้เบาบาง

พระผู้มีพระภาคจึงตรัสสอนกุมาริเหล่านั้นต่อไป ดังนี้ว่า

ดูกร กุมาริ เพราะเหตุนี้แหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า มารดาบิดาของสามีที่เป็นผู้ปรารถนาประโยชน์ หวังความเกื้อกูลอนุเคราะห์ด้วยความเอ็นดู เราทั้งหลายจักตื่นก่อนท่าน นอนทีหลังท่าน คอยรับใช้ท่าน ประพฤติเป็นที่พอใจท่าน พุดคำเป็นที่รักต่อท่าน ดูกร กุมาริทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

ท่านสงสัยไหมว่า ทำไมพระผู้มีพระภาคไม่ทรงแสดงสติปัฏฐาน ๔ กับเหล่ากุมารินี้ ทรงแสดงอยู่แล้ว สำหรับผู้ที่เข้าใจเรื่องของอริยมรรคมีองค์ ๘ จะต้องเป็นผู้ที่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมตามปกติตามความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นบุคคลใดทั้งสิ้น ซึ่งการที่จะดับกิเลส ดับได้โดยไม่ง่าย เพราะฉะนั้น กว่าที่จะดับกิเลสได้จริง ๆ ภพชาติในสังสารวัฏจะยาวนานไปอีกสักเท่าไร ก็แล้วแต่แต่ละท่าน แต่ละภพ แต่ละชาติ จะเป็นบุคคลใด มีชีวิตอย่างไร มีเพศอย่างไร เป็นผู้มีภาระครอบครัวหรือว่าไม่มีภาระครอบครัวอย่างไร ก็แล้วแต่การสะสม ที่จะทำให้เกิดเป็นแต่ละบุคคลในแต่ละภพแต่ละชาติ พร้อมทั้งการขัดเกลากิเลสด้วยการเจริญสติปัฏฐานอริยมรรคมีองค์ ๘

เพราะฉะนั้น กุมาริเหล่านี้จะบรรลุหรือไม่บรรลุอริยสัจธรรม ก็จะต้องมีกิจมีหน้าที่ที่จะต้องกระทำตามที่ได้สะสมมา เมื่อกุมาริเหล่านี้จะไปสู่สกุลของสามี เจริญสติปัฏฐานได้ พร้อมกันนั้นก็ควรจะมีกิจหรือหน้าที่ที่พึงกระทำในชาติที่จะต้องไปสู่สกุลของสามีด้วย ซึ่งข้อความที่พระผู้มีพระภาคตรัสสอนกุมาริเหล่านั้นก็เป็นกุศล คือ การแสดงความนอบน้อมต่อผู้ที่ควรอ่อนน้อม คือ บิดามารดาของสามี

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เพราะเหตุนี้แหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า ชนเหล่าใดเป็นที่เคารพของสามี คือ มารดา บิดา หรือสมณพราหมณ์ เราทั้งหลายจักสักการะ เคารพ นับถือ บูชา เมื่อท่านมาถึงที่ ก็จักต้อนรับด้วยที่นั่งหรือน้ำ ดูกร กุมาริทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

นี่คือการแสดงความอ่อนน้อมต่อผู้ที่ไปหา ผู้ที่เป็นแขก ถ้าขณะใดอกุศลจิตเกิด มีความใจดำ บางท่านอาจจะไม่เชื่อเชิญแขกให้นั่ง หรือแม้แต่ที่จะให้น้ำ

เป็นไปได้ไหม ชีวิตตามความเป็นจริง ถ้ามีความไม่พอใจในบุคคลที่ไปหาด้วยประการใด ๆ ก็ตาม ก็จะได้เห็นว่า ถ้าเป็นผู้ที่ควรเคารพ เช่น มารดา บิดา หรือ สมณพราหมณ์ การแสดงความเคารพหรือนอบน้อม คือ เมื่อท่านมาถึงที่ ก็จัก ต้อนรับด้วยที่นั่ง หรือน้ำ

๖๐๗

ข้อความต่อไปมีว่า

เพราะเหตุนั้นแหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า การงานภายในบ้านของสามี คือ การทำขนสัตว์ หรือการทำผ้า เราทั้งหลายจักเป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานนั้น ๆ จักประกอบด้วยปัญญาเครื่องพิจารณาอันเป็นอุปายในการงานนั้น ๆ อาจทำ อาจจัด ดูกร กุมารทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

ไม่ใช่ว่าพระผู้มีพระภาคจะให้อบรมเจริญสติปัฏฐาน โดยไม่ให้ทำการงานใด ๆ นั้นผิด ทั้งทางโลกและทางธรรม สำหรับทางโลก ผู้ใดมีหน้าที่ที่จะปฏิบัติอย่างไร มีกิจอย่างใดที่จะต้องกระทำ ก็ต้องทำกิจนั้น ไม่ใช่อ้างว่า จะเจริญกุศลด้วยการอบรมเจริญสติปัฏฐาน ก็จะไม่กระทำอะไรทั้งนั้น นั่นไม่ถูก และไม่สามารถจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมด้วย เพราะว่ายังเป็นบุคคลซึ่งมีกิจที่จะต้องกระทำ และถึงแม้ว่าจะต้องกระทำกิจต่าง ๆ เหล่านั้น อันเป็นการสงเคราะห์บุคคลอื่น ช่วยเหลือบุคคลอื่น ก็ต้องไม่เว้นการทำกิจของตน คือ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง แม้ในขณะที่ทำกิจการงานนั้น ๆ ก็เจริญสติปัฏฐานได้

ข้อความต่อไปมีว่า

เพราะเหตุนั้นแหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักรู้การงานที่อันใดชนภายในบ้านของสามี คือ ทาส คนใช้ หรือกรรมกร ทำแล้ว ว่าทำแล้ว ที่ยังไม่ได้ทำ ว่ายังไม่ได้ทำ จักรู้คนป่วยไข้ว่ามีกำลังหรือไม่มีกำลัง และจักแบ่งของเคี้ยวของบริโภคให้ตามสมควร ดูกร กุมารทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

ควรระลึกถึงหน้าที่ของท่านภายในบ้านด้วย จากข้อความที่พระผู้มีพระภาคตรัสสอนกุมารี่เหล่านี้ มิฉะนั้นแล้ว ท่านจะเป็นคนที่ใจดำและดูดาบ ไม่ว่าใครป่วยไข้ มีกำลังหรือไม่มีกำลัง ก็ไม่สนใจ ไม่อาทร ไม่ห่วงใย นั่นเป็นอกุศลจิต และถ้ายังมี

อกุศลจิตอยู่มาก ๆ อย่างนี้ และยิ่งเพิ่มขึ้น การที่จะดับหมดเป็นสมุจเฉทก็ยากที่จะเป็นไปได้ เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นผู้ที่ฉลาดรอบคอบ คือ รู้การงานที่คนในบ้าน ทำแล้ว ว่าทำแล้ว ที่ยังไม่ได้ทำ ว่ายังไม่ได้ทำ ก็ยังมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้ว่าคนป่วย ไข้มีกำลังหรือไม่มีกำลัง และแบ่งของเคี้ยวของบริโภคให้ตามสมควร

ถ. อันโตชน คืออย่างไร

ส. ถ้าท่านผู้ฟังเห็นคำที่ไม่เข้าใจ เช่น คำว่า อันโตชน ภาษาไทยมีประโยชนมากที่เมื่อใช้คำศัพท์แล้ว จะมีคำแปลตามหลังมาด้วย เช่น ข้อความที่ว่า เราทั้งหลายจักรู้การงานที่อันโตชนภายในบ้านของสามี ก็คือ คนที่อยู่ภายในบ้าน คือ ทาส คนใช้ หรือกรรมกร

เพราะฉะนั้น ถ้าพบคำศัพท์ที่ไม่ทราบความหมาย ถ้าอ่านต่อไปก็ทราบว่า ข้อความข้างหลังเป็นคำอธิบายของคำศัพท์ที่กล่าวมาก่อน

ข้อความต่อไปมีว่า

เพราะเหตุฉะนั้นแหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักยังทรัพย์ ข้าวเปลือก เงิน หรือทอง ที่สามีหามาได้ให้คงอยู่ ด้วยการรักษา คุ้มครอง จักไม่ เป็นนักเลงการพนัน ไม่เป็นขโมย ไม่เป็นนักดื่ม ไม่ผละลาญทรัพย์ให้พินาศ ดูกร กุมาริทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

ดูกร กุมาริทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เมื่อตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายเทวดาเหล่ามนาปกายิกา ฯ

สุภาพสตรีผู้มีปริชา ย่อมไม่ดูหมิ่นสามีผู้หมั่นเพียร ขวนขวายอยู่เป็นนิตย เลี้ยงตนอยู่ทุกเมื่อ ให้ความปรารถนาทั้งปวง ไม่ทำสามีให้ขุ่นเคือง ด้วยประพฤติ แสดงความเหิงหวงสามี และยอมบูชาผู้ที่เคารพทั้งปวงของสามี เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้าน สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามี ประพฤติเป็นที่พอใจของสามี รักษาทรัพย์ที่ สามีหามาได้ นารีใดยอมประพฤติตามความพอใจของสามีอย่างนี้ นารีนั้นย่อมเข้าถึง ความเป็นสหายเทวดาเหล่ามนาปกายิกา ฯ

จบ สูตรที่ ๓

ท่านผู้ฟังเห็นความยาก ความลำบากของการดำเนินชีวิตในสังสารวัฏฏ์ใหม่ ตามข้อความที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สุภาพสตรีผู้มีปริชา ย่อมไม่ดูหมิ่นสามีผู้หมั่นเพียร ยากหรือง่าย ความไม่ดูหมิ่นระหว่างกัน ชีวิตประจำวันตามความเป็นจริงที่จะไม่ดูหมิ่นคนนั้นบ้างคนนี้บ้าง เป็นไปได้ไหม แต่ถ้าทราบว่าเป็นอกุศล ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่าควรละ ถ้าเกิดขึ้น ก็ระลึกไว้ว่า ขณะนั้นเป็นเพียงสภาพธรรมที่เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย เพื่อที่จะละคลาย และเห็นว่าสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเป็นอกุศล

เพราะฉะนั้น สังสารวัฏฏ์ที่ยังจะมีอยู่ต่อไปอีกยาวนานมาก สำหรับผู้ที่ยังไม่รู้แจ้งอริยสัจธรรม จะเห็นความยากลำบากของการมีชีวิตอยู่ เช่น ถ้าเป็น สุภาพสตรีผู้มีปริชา ย่อมไม่ดูหมิ่นสามีผู้หมั่นเพียร ขวนขวายอยู่เป็นนิตย์ เลี้ยงตนอยู่ทุกเมื่อ ให้ความปรารถนาทั้งปวง ต้องระลึกถึงคุณเพื่อที่จะได้ไม่ดูหมิ่น ไม่ทำสามีให้ขุ่นเคือง ด้วยประพฤติแสดงความหึงหวงสามี นี่ก็ยากอีกเหลือเกิน

เป็นชีวิตประจำวันจริง ๆ ซึ่งถ้าผู้ใดได้รับฟังพระธรรมและเห็นคุณจริง ๆ ว่า จะมีชีวิตด้วยความผาสุกจริง ๆ ที่จะไม่ให้เดือดร้อนบุคคลอื่น หรือแม้ไม่เดือดร้อนใจของตนเอง ก็ต้องเป็นผู้ที่ฟังพระธรรม และน้อมพระธรรมมาประพฤติปฏิบัติตาม ซึ่งจะทำให้จิตใจผ่องใสปลอดโปร่ง พ้นจากความเศร้าหมองได้

แต่ถ้าขณะใดหลงลืม ไม่ทราบว่าสิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร ขณะนั้นก็หวั่นไหวไปด้วยกำลังของกิเลส ซึ่งจะเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ ความเศร้าหมอง

ถ. ในสูตรนี้ฟังแล้ว พระผู้มีพระภาคคล้ายสอนเรื่องจิตวิทยากับกุมารี่ทั้งหลาย ให้ประพฤติปฏิบัติตามใจสามี คล้อยตามสามี ก็จะเป็นสุขกาลนาน แต่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแค่ ถ้าสามีเคียดแค้นถ่มถั่วยาเกรงใคร มีบิดา มารดา สมณพราหมณ์ เป็นต้น ก็ให้กุมารี่เหล่านั้นประพฤติปฏิบัติเคียดแค้นยาเกรงตามไปด้วย แต่ถ้าตรงกันข้าม บุคคลซึ่งสามีเกลียดชัง อาฆาตจองเวร ถ้ากุมารี่เหล่านั้นไปเกลียดชังด้วย จองเวรด้วย จะเป็นสุขกาลนานหรือไม่

สุ. นี่ไม่ใช่คำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าที่จะให้เกลียดชังบุคคลอื่น เกลียดชังคนอื่นแล้วจะเป็นสุขได้อย่างไร

ถ. ก็ตามใจสามี

ส. ไม่ได้ จะต้องเป็นไปในทางที่เป็นบุญเป็นกุศลด้วย ในทางที่ถูกที่ควร เพราะฉะนั้น ข้อความใดที่ไม่ถูก ยังบกพร่อง ยังไม่สมบูรณ์ ไม่ใช่คำสอนของ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

เพราะฉะนั้น ให้เห็นความยากลำบากของชีวิตในสังสารวัฏว่า การที่จะมีชีวิต ด้วยความผาสุก สงบ ที่จะขัดเกลากิเลสได้แต่ละภพแต่ละชาตินั้น เป็นความ ยากลำบากจริง ๆ และถ้าใครยังมีภพชาติอีกมากมาย ก็จะต้องผจญกับกุศลวิบากและ อกุศลวิบากของแต่ละภพแต่ละชาติในลักษณะที่ต่าง ๆ กันไป ตามควรแก่เหตุ ซึ่งชีวิต ของท่านในชาตินี้ ท่านอาจจะเห็นว่า ยากลำบากเหลือเกินแล้ว แต่ต่อไปจะไม่ทราบ เลยว่า จะยิ่งกว่านี้หรือไม่ ซึ่งก็ต้องตามควรแก่เหตุ เหตุในอดีตที่ได้กระทำมาแล้ว ทั้งหมดมีมากมายเกินกว่าที่จะรู้ได้ว่า จะเป็นเหตุปัจจัยให้วิบากประเภทใดเกิดขึ้น ในลักษณะใดในภพหนึ่งชาติหนึ่ง แต่ถ้ามีโอกาสได้อบรมเจริญสติปัฏฐาน ขัดเกล า ความไม่รู้ ความเห็นผิดไปเรื่อย ๆ ก็เป็นลาภอันประเสริฐ ที่จะทำให้พ้นจากความทุกข์ ยากของการที่จะดำเนินชีวิตในสังสารวัฏอย่างยากลำบากต่อไปได้ เพราะว่าทุกชีวิตก็ ย่อมต้องมีความลำบากในการที่จะดำเนินชีวิต คงจะไม่มีใครบอกว่า สบายมาก และ นับวันก็ไม่ทราบเลยว่า จะลำบากยิ่งขึ้นอีกหรือเปล่า

สำหรับเรื่องของมานะ ความสำคัญตน ความถือตน อันเป็นเหตุให้มีการ เปรียบเทียบเป็นเขา เป็นเรา เป็นใคร ในวันหนึ่ง ๆ ซึ่งทำให้กาย วาจา ประพฤติ เป็นไปในทางที่ไม่สมควร ก็ยอมแล้วแต่การสะสมความหนาแน่นของมานะที่เป็นความ ถือตนความสำคัญตนนั้น

ในพระไตรปิฎก มีข้อความที่กล่าวถึงพราหมณ์ผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่อ่อนน้อม ไม่นอบน้อมแม้แต่กับมารดาบิดา ใน **สังยุตตนิกาย สคาถวรรค มานัตถักขสูตร ที่ ๕** มีข้อความว่า

สมัยนั้น พราหมณ์มีนามว่ามานัตถักขะ ทำนกออยู่ในกรุงสาวัตถี เขาไม่ให้ ้ มารดา บิดา อาจารย์ พี่ชาย ฯ

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคอันบริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อมทรงแสดงธรรมอยู่ ๆ ครั้งนั้น มานัตถัทธพราหมณ์มีความดำริว่า พระสมณโคดมนี้ฉันบริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อมแสดงธรรมอยู่ ถ้ากระไรเราจะเข้าไปเฝ้าพระสมณโคดมยังที่ประทับ ถ้าพระสมณโคดมตรัสกะเรา เราก็จะพูดกะท่าน ถ้าพระสมณโคดมไม่ตรัสกะเรา เราก็จะไม่พูดกะท่าน

ลำดับนั้นแล มานัตถัทธพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ แล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคไม่ตรัสด้วย มานัตถัทธพราหมณ์ต้องการจะกลับจากที่นั้น ด้วยคิดว่าพระสมณโคดมนี้ไม่รู้อะไร ๆ

นี่คือ มานะ ความถือตน ความสำคัญตน ท่านผู้ฟังมีบ้างหรือเปล่า นิดหน่อยก็ได้ ไม่ต้องมากถึงกับมานัตถัทธะ ใครไม่พูดกับท่าน ท่านก็จะไม่พูดด้วย เคยมีบ้างไหม ก็มีเหมือนกัน เพราะฉะนั้น ก็ทราบได้ด้วยสติที่ระลึกไว้ในขณะนั้นว่า ขณะนั้นเป็นสภาพธรรมที่สำคัญตน ถือตน แต่ว่าไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่งซึ่งมีลักษณะอย่างนั้น เมื่อเกิดขึ้นในขณะใด ก็ทำให้แม้ว่ากายจะไม่ได้กระทำ วาจาจะไม่ได้พูด แต่ใจก็คิด เพราะฉะนั้น ใจคิดได้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะคิดด้วยโลภะ คิดด้วยโทสะ หรือคิดด้วยมานะ แม้ว่าจะยังไม่แสดงออก

ข้อความต่อไปมีว่า

ที่นั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความปริวิตกในใจของมานัตถัทธพราหมณ์ด้วย พระหฤทัยแล้ว ได้ตรัสกะมานัตถัทธพราหมณ์ด้วยพระคาถาว่า

ดูกร พราหมณ์ ใครในโลกนี้มีมานะ ไม่ดีเลย ผู้ใดมาด้วยประโยชน์ใด ผู้นั้นพึงเพิ่มพูนประโยชน์นั้นแล ฯ

ครั้งนั้น มานัตถัทธพราหมณ์คิดว่า พระสมณโคดมทราบจิตเรา จึงหมอบลงด้วยศีรษะที่ใกล้พระบาทพระผู้มีพระภาค ณ ที่นั่นเอง แล้วจุบพระบาทพระผู้มีพระภาคด้วยปาก และนวดด้วยมือ ประกาศชื่อว่า

ข้าแต่ท่านพระโคดม ข้าพระองค์มีนามว่ามานัตถัทธะ ข้าพระองค์มีนามว่ามานัตถัทธะ ฯ

ครั้งนั้น บริษัทนั้นเกิดประหลาดใจว่า น่าอัศจรรย์จริง ไม่เคยมีหนอ มานัต-
ถัทพราหมณ์นี้ไม่ไหว้มารดา บิดา อาจารย์ พี่ชาย แต่พระสมณโคดมทรงทำคน
เห็นปานนี้ให้ทำนอบนบได้เป็นอย่างดียิ่ง ๆ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสกะมานัตถัทพราหมณ์ว่า

พอละพราหมณ์ เชิญลุกขึ้นนั่งบนอาสนะของตนเถิด เพราะท่านมีจิตเลื่อมใส
ในเราแล้ว ๆ

ลำดับนั้น มานัตถัทพราหมณ์นั่งบนอาสนะของตน แล้วได้กราบทูลพระผู้มี-
พระภาคด้วยคาถาว่า

ไม่ควรทำมานะในใคร ควรมีความเคารพในใคร พึงยำเกรงในใคร บูชาใคร
ด้วยดีแล้ว จึงเป็นการดี ๆ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ไม่ควรทำมานะในมารดา บิดา พี่ชาย และในอาจารย์เป็นที่ ๔ พึงมีความ
เคารพในบุคคลเหล่านั้น พึงยำเกรงบุคคลเหล่านั้น บูชามุขบุคคลเหล่านั้นด้วยดีแล้ว
จึงเป็นการดี บุคคลพึงทำลายมานะเสีย ไม่ควรมีความกระด้างในพระอรหันต์ผู้เย็น
สนิท ผู้ทำกิจเสร็จแล้ว หาอาสวะมิได้ ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เพราะอนุสัยนั้น ๆ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเช่นนั้นแล้ว มานัตถัทพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มี-
พระภาคว่า

ข้าแต่ท่านพระโคดม ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่ท่านพระโคดม
ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย ดุจหนาย
ภาชนะที่ปิดไว้ เปิดของที่ปิดไว้ บอกทางแก่คนหลงทาง ส่องประทีปในที่มืดด้วยหวังว่า
คนมีจักขุจกมองเห็นรูปได้ ข้าแต่ท่านพระโคดม ข้าพระองค์ขอถึงพระผู้มีพระภาค
กับพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระองค์จงทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็น
อุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ๆ

อาจจะมีหลายท่านซึ่งมีความถือตน ลำคัญตน แม้กับมารดา บิดา พี่ชาย
หรือครูอาจารย์ คือ อาจจะมีการลบหลู่ว่า ตนมีความรู้กว่า มีฐานะดีกว่า หรือว่ามี
เกียรติยศมากกว่าบิดา มารดา พี่ชาย หรือครูอาจารย์

เพราะฉะนั้น พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดง ถ้าน้อมมาพิจารณาถึงตนเองหรือบุคคลอื่นก็ได้ ย่อมจะเห็นสภาพธรรมที่สะสมมาว่า ถ้าเป็นผู้ที่มีมานะแล้ว อาจ会有ความถือตน สำคัญตนได้ในทุกอย่าง ไม่ว่าจะในฐานะ ในทรัพย์สมบัติ หรือ ในวิชาความรู้ ซึ่งถ้ามีมากอาจจะทำให้ถึงกับดูหมิ่น ดูถูก หรือว่าลบหลู่ผู้ที่มีคุณอย่างสูง คือ มารดา บิดา พี่ชาย และครูอาจารย์ได้ แต่สำหรับท่านมานัตถัทธพราหมณ์ก็เป็นผู้ฉลาด ที่สามารถจะเข้าใจได้ทันทีที่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถาว่า *ดูกร พราหมณ์ ใครในโลกนี้มีมานะ ไม่ดีเลย ผู้ใดมาด้วยประโยชน์ใด ผู้นั้นพึงเพิ่มพูนประโยชน์นั้นแล ฯ*

ข้อสำคัญที่สุด คือ ประโยชน์ ถ้าท่านไปหาใคร ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้มากกว่า และท่านใคร่ที่จะได้ศึกษา ได้เข้าใจ ได้รับความรู้จากท่านผู้นั้น ก็ไม่ควรที่จะมีมานะกับท่านผู้นั้นเลย ไม่ว่าด้วยประการใด ๆ ทั้งสิ้น

เพราะฉะนั้น เมื่อมานัตถัทธพราหมณ์ได้มาเฝ้าพระผู้มีพระภาค แต่เกิดมานะที่จะกลับจากที่นั่น ก็แสดงว่า ขาดประโยชน์ที่จะได้รับการที่จะได้ศึกษา ได้ความรู้จากพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง แต่เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสกับท่าน ท่านก็เห็นได้ทันทีว่า พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงนั้นมีประโยชน์สำหรับท่าน เพราะพระผู้มีพระภาคตรัสว่า *ใครในโลกนี้มีมานะ ไม่ดีเลย* แสดงให้เห็นลักษณะสภาพของมานะว่า เป็นสภาพธรรมที่เป็นอกุศล โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่มีคุณ เช่น มารดา บิดา ครูอาจารย์ ซึ่งท่านผู้ฟังก็ต้องทราบ ว่า ควรที่จะต้องระลึกถึงพระคุณของท่าน ไม่ควรที่จะเกิดมานะกับท่านแม้เพียงเล็กน้อย

๖๐๘

สำหรับผู้ที่มีความมกตัญญูรู้คุณของบุพพการี ท่านได้แสดงความหมายของมารดาซึ่งมีคุณต่อบุตรไว้มาก ใน **ขุททกนิกาย ชาดก โสณนันทชาดก** มีข้อความที่แสดงถึงความรักความหวังดีของมารดาที่มีต่อบุตร อันเป็นเหตุให้มารดามีชื่อต่าง ๆ

ซึ่งข้อความตอนท้ายของ **โสณนันทชาดก** มีว่า

เพราะสัตว์เกิดในครรภ์นั้น มารดาจึงแพ้ท้อง เพราะเหตุนี้ บัณฑิตจึงเรียกมารดานั้นว่า เป็นผู้มิไฉด

ตั้งแต่แรกทีเดียวที่ทุกท่านเกิดขึ้นในโลกนี้ ซึ่งแสดงถึงคุณของมารดาว่า เมื่อสัตว์เกิดในครรภ์นั้น มารดาจึงแพ้ท้อง เพราะเหตุนี้ บัณฑิตจึงเรียกมารดานั้นว่า เป็นผู้มิไฉด

มารดาบริหารครรภ์อยู่หนึ่งปี หรือหย่อนกว่าปีแล้วจึงคลอด เหตุนี้บัณฑิตจึงเรียกมารดานั้นว่า ชนยนุติ และชนตติ คือ ผู้ยังบุตรให้เกิด

มารดายอมพลอบบุตรผู้ร้องให้อยู่ให้เร็นเริง ด้วยการให้ดื่มน้ำนมบ้าง ด้วยการขบกล่อมบ้าง ด้วยการอุ้มแนบไว้กับอกบ้าง เหตุนี้บัณฑิตจึงเรียกมารดานั้นว่า พลอบบุตรให้เร็นเริง ต่อแต่นั้น มารดาเห็นบุตรผู้ยังเป็นเด็กอ่อน ไม่รู้จักเตียงสา เล่นอยู่ท่ามกลางสายลมและแสงแดดอันกล้ากริบขวัณ เพราะเหตุนี้ บัณฑิตจึงเรียกมารดานั้นว่า ไปเสนติ ผู้เลี้ยงดูบุตร

มารดายอมคุ้มครองทรัพย์แม่ทั้งสองฝ่าย คือ ทรัพย์ของมารดาและทรัพย์ของบิดาเพื่อบุตรนั้น ด้วยตั้งใจว่า ทรัพย์ทั้งสองฝ่ายพึงเป็นของบุตรแห่งเรา

จริงไหม ใครขอจะให้ไหม ท่านที่มีทรัพย์สมบัติมาก ๆ และเห็นคนอื่นกำลังเดือดร้อนเจ็บไข้ได้ป่วย ทุกข์โศก ก็อาจจะช่วยเหลืออุปการะบุคคลอื่นตามควร แต่จริง ๆ แล้วใจของท่านยอมมุ่งที่จะเก็บทรัพย์นั้นให้บุตร ต่อให้ใครจะมีความ

จำเป็นและควรที่จะสงเคราะห์มากสักเท่าไร จิตใจของท่านผู้ที่เป็นมารดาบิดาก็ไม่อาจที่จะสละทรัพย์นั้นเพื่อคนอื่น เพราะเหตุว่า มารดาย่อมคุ้มครองทรัพย์แม้ทั้งสองฝ่าย คือ ทรัพย์ของมารดาและทรัพย์ของบิดาเพื่อบุตรนั้น ด้วยตั้งใจว่า ทรัพย์ทั้งสองฝ่ายพึงเป็นของบุตรแห่งเรา

มารดายังบุตรให้ศึกษาดังนี้ว่า อย่างนี้ชิลูก อย่างโน้นชิลูก ย่อมลำบาก เมื่อบุตรกำลังรุ่นหนุ่มคะนอง มารดาอย่ามคยอมมองดูบุตรผู้หลงเพลิดเพลิดในภรรยาผู้อื่น จนพลบค่ำก็ยังไม่กลับมา ย่อมเดือดร้อนด้วยประการฉะนี้

นี่คือความหวังดีของมารดาที่มีต่อบุตร ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งถึงรุ่นหนุ่มคะนอง และตลอดไป ไม่ว่าบุตรนั้นจะกระทำความประพฤติดังไร มารดาอย่ามคยอมมองดูบุตรอยู่เสมอ และถ้าพลบค่ำยังไม่กลับ ก็ย่อมเดือดร้อนด้วยประการฉะนี้

บุตรผู้อันมารดาเลี้ยงดูมาแล้วด้วยความลำบากอย่างนี้ ไม่บำรุงมารดา บุตรนั้นชื่อว่า ประพฤติผิดในมารดา ย่อมเข้าถึงนรก บุตรผู้อันบิดาเลี้ยงมาด้วยความลำบากอย่างนี้ ไม่บำรุงบิดา บุตรนั้นชื่อว่า ประพฤติผิดในบิดา ย่อมเข้าถึงนรก

เราได้สดับมาว่า เพราะไม่บำรุงมารดา แม้ทรัพย์ที่เกิดแก่บุตรทั้งหลายผู้ปรารถนาทรัพย์ย่อมพินาศ หรือบุตรนั้นย่อมเข้าถึงความยากแค้น เราได้สดับมาว่า เพราะไม่บำรุงบิดา แม้ทรัพย์ที่เกิดแก่บุตรทั้งหลายผู้ปรารถนาทรัพย์ย่อมพินาศ หรือบุตรนั้นย่อมเข้าถึงความยากแค้น

ความรื่นเริง ความบันเทิง และความหัวเราะเล่นหัวกันทุกเมื่อ บัณฑิตผู้รู้แจ้งพึงได้เพราะการบำรุงมารดา ความรื่นเริง ความบันเทิง และความหัวเราะเล่นหัวกันทุกเมื่อ บัณฑิตผู้รู้แจ้งพึงได้เพราะการบำรุงบิดา

สังคหวัตถุ ๔ ประการนี้ คือ ทาน การให้ ๑ ปิยวาจา เจรจาคำน่ารัก ๑ อุตถจริยา การประพฤติประโยชน์ ๑ สมานัตตตา ความเป็นผู้มีตนเสมอในธรรมทั้งหลายตามสมควรในที่นั้น ๆ ๑ ย่อมมีในโลกนี้ เหมือนเพลารถย่อมมีแก่รถที่กำลังแล่นไป ฉะนั้น

ถ้าว่าสังคหวัตถุเหล่านี้ไม่พึงมีไซ้ มารดาก็จะไม่พึงได้รับความนับถือหรือการบูชาเพราะเหตุแห่งบุตร หรือบิดาก็จะไม่พึงได้รับความนับถือหรือการบูชาเพราะเหตุแห่งบุตร ก็เพราะบัณฑิตทั้งหลายย่อมพิจารณาเห็นสังคหวัตถุนี้ ฉะนั้น บัณฑิตเหล่านั้นย่อมถึงความเป็นผู้ประเสริฐ และเป็นผู้อันเทวดาและมนุษย์พึงสรรเสริญ

มารดาและบิดาบัณฑิตเรียกว่า เป็นพรหมของบุตร เป็นบูรพาจารย์ของบุตร เป็นผู้ควรรับของค่านับของบุตร และว่าเป็นผู้อุเคราะห์บุตร เพราะเหตุนี้แล บุตรผู้เป็นบัณฑิต พึงนอบน้อมและสักการะมารดาบิดาทั้ง ๒ นั้น ด้วยข้าว น้ำ ผ้าห่ม ผ้าห่ม ที่นอน การขัดสี การให้อาบน้ำ และการล้างเท้า บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญบุตรนั้น ด้วยการบำรุงในมารดาบิดาในโลกนี้ ครั้นบุตรนั้นละโลกนี้ไปแล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์

จบ โสณนันทชาดกที่ ๒

ถ. สังคหวัตถุ ๔ มีข้อหนึ่งกล่าวว่า มีตนเสมอ หมายความว่า ถ้าเจ้านายไปตีเสมอกับลูกน้อง ให้ลูกน้องมากินข้าวด้วยกันอะไรอย่างนี้ ก็เป็นการดี แต่ที่นี้ถ้าลูกน้องมาตีเสมอกับเจ้านาย จะเป็นว่ามีตนเสมอหรือไม่

ส. คำว่า เสมอ ในที่นี้ หมายความว่า ไม่แยกพวก แยกเหล่า ความสนิทสนมคุ้นเคย ความเป็นกันเอง ย่อมเป็นที่ชอบใจพอใจของทุกคน ดีกว่าการที่จะแยกตนแยกพวกว่า ไม่ใช่พวกเดียวกัน หรือว่าไม่สนิทสนมคุ้นเคยกัน ไม่ว่าใครทั้งนั้น ย่อมพอใจในความเป็นกันเอง ในความสนิทสนม ในความคุ้นเคย เพราะถือว่าเป็นพวกเดียวกัน ไม่มีความต่างกัน ไม่มีการแยกกัน

ถ. ถ้าสนิทสนมอย่างนี้ ถ้าเห็นว่าดีก็ดี ถ้าเห็นว่าไม่ดีก็มีคำว่า ตีตนเสมอ เป็นการไม่สมควร เช่น ศิษย์กับอาจารย์ หรือเจ้านายกับลูกน้อง ถ้ามาตีเสมอกันอย่างนี้ ก็ไม่สมควร

ส. อย่าเข้าใจในทางอกุศล คือ อย่าไปคิดว่าตีเสมอ แต่ให้เข้าใจว่าเป็นความสนิทสนมคุ้นเคย ไม่แยกพวก ไม่แสดงความแตกแยกว่า ไม่ใช่พวกเดียวกัน ไม่ใช่หมู่คณะเดียวกัน

ถ้าท่านผู้ฟังมีความเข้าใจสภาพธรรมตามความเป็นจริงว่า กุศลเป็นกุศล อกุศลเป็นอกุศล และสภาพธรรมทั้งหมดไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล สภาพธรรมที่เป็นนามธรรมแต่ละอย่างก็เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย สภาพธรรมที่เป็นรูปธรรมก็เป็นรูปธรรม ไม่มีของเราหรือของใคร แม้รูปธรรมก็เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ถ้ามีความเข้าใจสภาพธรรมตามความเป็นจริง ท่านจะมีตนเสมอกันกับบุคคลอื่น เพราะว่ามีความเข้าใจในความต้องการของคนอื่น มีความเข้าใจในความรู้สึกของคนอื่น มีความเข้าใจว่า กายวาจาอย่างไร คนอื่นจะรู้สึกอย่างไร ในเมื่อท่านทราบว่า กายวาจาอย่างนั้น ท่านจะรู้สึกอย่างนั้น

เพราะฉะนั้น การที่มีความเข้าใจในสภาพของนามธรรมและรูปธรรมตามความเป็นจริง ก็จะทำให้ท่านมีตนเสมอกับบุคคลอื่น มีความสนิทสนม ไม่มีความรังเกียจ ไม่มีการแยกตัวท่านว่าสูงกว่า หรือว่าต่ำกว่า หรือว่าไม่ใช่พวกเดียวกัน ซึ่งท่านผู้ฟังก็จะเห็นได้ว่า ถ้าท่านได้รับความสนิทสนมคุ้นเคยเป็นกันเองจากใคร ท่านรู้สึกสบายใจมากกว่าที่จะรู้สึกว่าจะห่างเหิน หรือว่าเป็นคนละพวก หรือว่าไม่ใช่หมู่คณะเดียวกัน ใครก็ตามที่แสดงความสนิทสนมเป็นกันเองกับท่าน ย่อมทำให้ท่านรู้สึกสบายใจขึ้น

เพราะฉะนั้น สมานัตตตา คือ การมีตนเสมอกับบุคคลอื่น ด้วยความเข้าใจในนามธรรมและรูปธรรม ในความรู้สึก ในความคิด ในความต้องการของบุคคลอื่นว่า ท่านปรารถนาอย่างไร คนอื่นก็ปรารถนาอย่างนั้น

ถ้าท่านเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน กิเลสมากไหม ปัจจุบันชาตินี้ระดับหมดได้ไหม แต่ถ้าสติไม่เกิด ไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏจะไม่ทราบเลยว่า ท่านมีกิเลสมากมายเพียงไร แม้แต่ในเรื่องของการอ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรอ่อนน้อม หรือต่อสภาพธรรมที่ควรอ่อนน้อม ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาเลย ซึ่งถ้าสติเกิด ท่านทราบได้จริง ๆ ว่า ขณะนั้นยกตนข่มบุคคลอื่นหรือไม่ หรือว่ามีความเคารพน้อยเหลือเกินในสิ่งที่ควรเคารพอย่างยิ่ง นี่เป็นความละเอียดของจิตใจ

ใน **ตติยสมันตปาสาทิกาแปล อรรถกถาพระวินัย มหาวรรควรรค** นามีข้อความที่กล่าวถึงพระเจ้าสุทโธทนะพระพุทธบิดา ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค

คือ เมื่อพระพุทธบิดาได้โปรดให้ท่านพระกาฬุทายีเชิญเสด็จพระผู้มีพระภาคมายังพระนครกบิลพัสดุ์ และเมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จมาแล้ว พระองค์ก็ได้เชิญเสด็จพระผู้มีพระภาคประทับยังนิโครธาราม ซึ่งท่านผู้ฟังก็จะได้เห็นสภาพจิตของเจ้าศากยะทั้งหลายที่ท่านได้สะสมมาต่าง ๆ กัน ที่จะนอนน้อมบ้าง ไม่นอนน้อมบ้างในพระผู้มีพระภาค แม้ว่าท่านจะได้สะสมบุญกุศลในการที่ได้เกิดในศากยตระกูล แต่แม้กระนั้นแต่ละขณะ จิตใจประเภทใดจะเกิดขึ้น ย่อมไม่มีใครสามารถจะรู้ได้ บางคนอาจจะตั้งใจไว้ว่า จะเป็นผู้ที่เจริญกุศล อ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรอ่อนน้อม แต่พอถึงเวลาที่ได้พบกับเหตุการณ์นั้นจริง ๆ จิตก็ไม่เป็นอย่างที่ตั้งใจ เพราะว่าจิตของแต่ละท่านต้องเป็นไปตามการสะสมที่พร้อมจะเกิดขึ้นเป็นไปแต่ละขณะ

ข้อความมีว่า

พวกศากยราชเป็นคนที่เจ้ามานะ ถือตัวจัดนัก พวกศากยราชเหล่านั้นทรงดำริว่า สิทธัตถกุมารยังหนุ่มเด็กกว่าพวกเรา เป็นพระกนิษฐา เป็นพระภาติไนย เป็นพระโอรส เป็นพระนัดดาแห่งพวกเรา จึงรับสั่งกะราชกุมารหนุ่ม ๆ ว่า พวกเธอจงบังคม พวกฉันจักนั่งข้างหลังพวกเธอ

ครั้นเมื่อศากยราชเหล่านั้น ประทับนั่งอย่างนั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเล็งดูอหังการของพวกเธอ แล้วทรงดำริว่า พวกพระญาติไม่ยอมไหว้เรา เอาเห็ดบัดนี้ เราจักให้พระญาติเหล่านั้นไหว้ ดังนี้แล้ว ทรงเข้าจตุตถฌาน มีอภิญญาเป็นบาท ออกแล้วเหาะขึ้นสู่อากาศด้วยพระฤทธิ์ ได้ทรงทำปาฏิหาริย์คล้ายยมกปาฏิหาริย์ที่ควงแห่งคันทามฤกษ์ รวากะว่าทรงโปรยธูลีที่พระบาทลงบนเศียรแห่งพระญาติเหล่านั้น

พระราชาทรงเห็นอัศจรรย์นั้น จึงตรัสว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เมื่อพระองค์ซึ่งพระพี่เลี้ยงนำเข้าไปเพื่อไหว้พราหมณ์ในวันมงคล หม่อมฉันแม้ได้เห็นพระบาทของพระองค์ ไพล่ไปประดิษฐานบนกระหม่อมของพราหมณ์ จึงบังคมพระองค์ นี่เป็นปฐมวันทนาของหม่อมฉัน

ในวันวิปัสสนา เมื่อพระองค์บรรทมบนพระที่อันมีสิริที่เงาไม้หว่า หม่อมฉันเห็นเงาไม้หว่ามิได้คล้อยตามไป จึงบังคมพระบาท นี่เป็นเหตุยวันทนาของหม่อมฉัน

บัดนี้ หม่อมฉันได้เห็นปาฏิหาริย์ซึ่งยังไม่เคยเห็นนี้ ขอถวายบังคมพระบาทของพระองค์ นี่เป็นเหตุยวันทนาของหม่อมฉัน

ก็แล เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าอันพระเจ้าสุทโธทรมหาราชถวายบังคมแล้ว แม้ศากยวงศ์หนึ่ง ซึ่งชื่อไม่ถวายบังคม มิได้มี ได้ถวายบังคมหมดทั้งนั้น

ศากยราชที่ยังไม่รู้แจ้งอริยสัจธรรมในครั้งที่พระผู้มีพระภาคตรัสรู้แล้วทรงแสดงธรรม ถ้าในบัดนี้ยังไม่รู้แจ้งอริยสัจธรรม ท่านจะอยู่ที่ไหนก็ไม่มีใครทราบ แต่ก็ต้องวนเวียนอยู่ในสังสารวัฏ เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า เรื่องของกิเลส เป็นเรื่องที่ไม่ควรประมาทเลย มีใครบ้างไหมที่คิดว่า จะไม่กราบนมัสการพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า สำหรับผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระธรรมคำสอนแล้ว ก็คงจะรู้สึกว่ามี แต่ในครั้งนั้น มีมากทีเดียว

เพราะฉะนั้น ถ้าสะสมมานะ ความถือตัว ความยกตน ความข่มผู้อื่นไว้มากสักวันหนึ่งมานะ ความถือตัว การยกตน การข่มผู้อื่น ก็จะทำให้ท่านถึงกับไม่แสดงความอ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรอ่อนน้อมก็ได้

ผู้ที่เจริญสติปัฏฐาน เห็นกิเลสทั้งหมดเป็นสิ่งที่ควรจะขัดเกลา ด้วยการระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง และแม้ว่าจะเห็นโทษสักเท่าไร ถ้าไม่อบรมเจริญปัญญาแล้ว ไม่ใช่หนทางที่จะทำให้ดับกิเลสได้

ถ. ทำไมเจ้าศากยตระกูลเมื่อเห็นพระพุทธเจ้าแล้วไม่ลุกกราบไหว้ได้เท่าที่ผมศึกษามา เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้ใหม่ ๆ และจะไปโปรดพระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ซึ่งพระปัญจวัคคีย์ท่านก็ตั้งใจไว้ว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จมาถึงแล้วจะไม่ลุกกราบ ไม่ปฏิบัติ ไม่ต้อนรับ แต่พอเห็นพระผู้มีพระภาคเข้าจริง ๆ ต่างคนต่างลืม ไปอุปาสนาตักน้ำล้างพระบาท เพราะพระผู้มีพระภาคทรงบำเพ็ญบารมีมา พระองค์อุปมาว่าใครเห็นพระผู้มีพระภาคแล้วไม่ต้อนรับนั้น เป็นไปไม่ได้ อุปมาเหมือนกับจะพยายามเอาน้ำผึ้งมาตัก ก็คงจะตักไม่ได้ ทำไมพวกศากยะเหล่านี้จึงตั้งอยู่ได้

ส. การสะสมมาต่างกัน สภาพธรรมตามความเป็นจริงที่ปรากฏทั้งหมดในพระไตรปิฎก แสดงให้เห็นถึงการสะสมที่วิจิตร ที่ละเอียด ที่ต่างกันมากจริง ๆ ในที่นี้จะมีที่ท่านก็ตาม ความคิดนึกไม่เหมือนกันเลย ตามการสะสม เพราะฉะนั้น เรื่องของพระปัญญาวัคคีย์ก็เป็นเรื่องที่ท่านพระปัญญาวัคคีย์กระทำตามการสะสมที่ท่านได้สะสมมา เรื่องของเจ้าศากยะทั้งหลายแต่ละท่านจะกระทำอย่างไร ก็เป็นเรื่องที่แต่ละท่านสะสมมา ซึ่งข้อความตอนนี้ มีแต่เพียงว่า พวกศากยราชเหล่านั้นทรงดำริว่า สิทธัตถกุมารยังหนุ่มเด็กกว่าพวกเรา เป็นพระกนิษฐา เป็นพระภาคิไนย เป็นพระโอรส เป็นพระนัดดาแห่งพวกเรา จึงรับสั่งกะราชกุมารหนุ่ม ๆ ว่า พวกเธอจงบังคม พวกฉันจักนั่งข้างหลังพวกเธอ

เป็นไปได้ไหม เวลาที่อกุศลจิตเกิดขึ้น แม้แต่จะไหวก็ไหวไม่ได้ เพราะอกุศลจิตเวลาที่จิตอ่อนโยนเป็นกุศลก็อย่างหนึ่ง มีความอ่อนน้อม มีความนอบน้อม แต่เวลาที่จิตเกิดกระด้างเพราะเป็นอกุศลเกิดขึ้น ขณะนั้นต้องเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย คืออกุศลที่เป็นไปในขณะนั้น แล้วแต่ว่าจะกระทำอย่างไร จะนั่งข้างหลัง และจะไม่ถวายบังคม ก็เป็นสภาพของจิตในขณะนั้น ซึ่งเป็นอย่างนั้น

๖๐๙

ในพระไตรปิฎก มีบุคคลที่แสดงกิริยาที่ไม่เคารพต่อพระผู้มีพระภาค ไม่ใช่จะไม่ มีเลย ตามการสะสมของบุคคลนั้น ๆ แต่นั่นก็เป็นเรื่องของบุคคลทั้งหลายที่ปรากฏ เป็นตัวอย่างในพระไตรปิฎก ชีวิตจริงในทุกวันนี้ ไม่ใช่เมื่อ ๒,๕๐๐ ปีก่อน สภาพธรรม ก็ยังคงเกิดดับสะสมวิจิตรต่าง ๆ กันไปตามความเป็นจริง ซึ่งเรื่องของบุคคลอื่น เป็น เรื่องที่ไม่สามารถจะกระทำอย่างใดได้ แต่ว่าสำหรับจิตของท่านเอง มีอกุศลธรรมอย่าง นี้ไหม มีหรือไม่มี สามารถที่จะรู้ชัดขึ้นได้ด้วยสติที่เกิดขึ้นระลึกรู้ในลักษณะของสภาพ จิตที่กำลังปรากฏในขณะนั้นว่า ถ้าเป็นอาการที่หยาบกระด้าง ถือตัว สำคัญตน ในขณะนั้นก็เป็นสภาพจิตที่แข็ง เป็นอกุศล ตรงกันข้ามกับขณะที่ท่านมีความรู้สึกอ่อน นุ่ม เพราะเห็นว่าบุคคลอื่นก็มีคุณธรรม มีความดีที่ควรแก่การที่จะอ่อนน้อม ซึ่งสติ สามารถที่จะระลึกรู้ได้

แต่ละท่านยังมีมานะ บุคคลที่ไม่มีมานะคือพระอรหันต์เท่านั้น พระโสดาบัน บุคคลก็ยังมี พระสกทาคามีบุคคลก็ยังมี พระอนาคามีบุคคลก็ยังมี พระอรหันต์ เท่านั้นที่ดับกิเลสทั้งหมดเป็นสมุจเฉท รวมทั้งความสำคัญตน การถือตนด้วย ซึ่งเป็น ลักษณะของมานะ

ถ. การเจริญสติปัฏฐาน ปัญญาจะต้องเกิดขึ้นตามลำดับขั้น คือ จะต้องรู้ นามรูปปริจเฉทญาณก่อนใช่ไหม

ส. ใช่

ถ. ผมได้ไปศึกษากับเจ้าคุณองค์หนึ่งที่กรุงเทพฯ ท่านกล่าวว่า บุคคลที่ เจริญสติปัฏฐานสมัยนี้ ส่วนมากต้องเริ่มจากนามรูปปริจเฉทญาณก่อน แต่ในครั้ง พุทธกาล มีบุคคลบางบุคคล เช่น ผู้ที่เป็นฉานลาภีบุคคล ท่านไม่ต้องรู้นามรูป- ปริจเฉทญาณ ท่านรู้ตั้งแต่อุทยัพพญาณไปเลย และอุทยัพพญาณท่านก็แบ่ง ออกเป็น ๒ ตอน คือ มีอย่างอ่อนกับอย่างแก่ ถ้าเนยบุคคลต้องได้ขึ้นไปตั้งแต่นาม

รูปปริเฉทญาณจนกระทั่งถึงอุท্থัพพญาณอย่างอ่อน ส่วนฉานลาภบุคคลนั้น ท่านรู้ตั้งแต่อุท্থัพพญาณอย่างแก่ไปเลย เป็นไปได้ไหม

ส. ปัญญาเป็นสภาพธรรมที่รู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ ซึ่งถ้ายังไม่เจริญอบรม ปัญญาที่จะรู้อย่างนั้นก็ยังไม่เกิดไม่ได้ เพราะฉะนั้น ขอให้เข้าใจความหมายของคำว่า อบรม คืออย่างไร

กิเลสที่มีกำลังแรงเกิดได้เพราะว่าเกิดขึ้นบ่อย ๆ เนือง ๆ ฉันทิ ปัญญาที่คมกล้า ถ้าไม่เกิดขึ้นทีละเล็กทีละน้อยจนกระทั่งมีกำลังแล้วจะเป็นปัญญาที่คมกล้าได้อย่างไร เพราะฉะนั้น เวลาที่พูดถึงปัญญา ต้องเข้าใจถึงอรรถว่า หมายความว่าถึงสภาพปรมาัตถธรรมที่สามารถประจักษ์แจ้งแทงตลอดในลักษณะของสิ่งที่ปรากฏตามความเป็นจริงของสิ่งนั้น ๆ

เพราะฉะนั้น ถ้าไม่มีการอบรมให้ปัญญาเกิดขึ้นเลย วิปัสสนาญาณแต่ละขั้น จะเกิดขึ้นไม่ได้ แม้แต่นามรูปปริเฉทญาณก็เกิดไม่ได้ โดยชื่อ นามรูปปริเฉทญาณ เป็นวิปัสสนาญาณที่รู้ความต่างกัน ประจักษ์แจ้งในสภาพของนามธรรมซึ่งไม่ใช่รูปธรรม ประจักษ์แจ้งในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมโดยสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน เพียงแค่นี้ นามรูปปริเฉทญาณคืออย่างไร เกิดแล้วหรือยัง ถ้ายังไม่เกิด จะไปประจักษ์ความเกิดดับของอะไรได้ ในเมื่อปัญญาขั้นต้นก็ยังไม่เกิดที่จะรู้ว่า สภาพธรรมที่กำลังปรากฏไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลเลย

และที่ว่าเป็นนามธรรม ๆ ไม่มีรูปปะปน สักเล็กน้อยก็ไม่มี เป็นแต่เพียงธาตุรู้ เป็นอาการรู้ เป็นสภาพรู้สิ่งที่ปรากฏ ขอยกตัวอย่าง เสียง ปรากฏได้ไหมถ้าไม่มีสภาพที่รู้เสียง เสียงไม่ปรากฏทางตาเลย แต่เสียงมีจริง เสียงไม่ใช่ตัวตนด้วย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย จะว่าเป็นเสียงของใครก็ได้ทั้งนั้น เพราะว่าอาศัยปัจจัยเกิดขึ้นและดับไปแล้ว จะเป็นเสียงของใครอยู่ที่ไหนได้ เพราะฉะนั้น สภาพที่ได้ยินเป็นธาตุรู้เสียง เป็นเพียงอาการรู้ สภาพรู้ ธาตุรู้ ซึ่งไม่ใช่เสียง เสียงไม่ปรากฏทางตา แต่แม้กระทั่งเสียงก็ไม่ใช่สภาพรู้ เสียงเป็นแต่เพียงสภาพของจริงที่ปรากฏทางหู ซึ่งไม่ใช่สภาพรู้เสียง เพราะฉะนั้น ได้ยินมีจริง เกิดขึ้นบ่อย ๆ ในวันหนึ่ง ๆ แต่ได้ยินนั้นไม่ใช่

ตัวตน เป็นแต่เพียงสภาพรู้เสียงเท่านั้น ปัญญาประจักษ์ลักษณะของนามธรรม ของ ธาตุรู้เสียงแล้วหรือยัง ถ้าปัญญายังไม่ประจักษ์ในธาตุที่รู้เสียงว่าต่างกับเสียง จะไป ประจักษ์การเกิดดับของอะไรได้ เป็นสิ่งที่เป็นไปได้เลย

เพราะฉะนั้น ที่ว่าปัญญาต้องเกิดขึ้นตามลำดับขั้น หมายความว่า จะต้องอบรม เจริญปัญญาให้เกิดความรู้จริง ๆ ประจักษ์ในสภาพธรรมจริง ๆ ไม่ใช่โดยฟังและโดย เข้าใจว่า นามธรรมไม่ใช่รูปธรรม โดยขั้นของการฟังเข้าใจว่า นามธรรมไม่ใช่รูปธรรม แต่ประจักษ์ตอนไหน ประจักษ์เมื่อไร ที่ว่า ไม่มีตัวตนเลย ไม่มีโลก ไม่มีสัตว์ ไม่มี บุคคล ขณะที่มีการรู้เสียง ก็ไม่มีโลกอื่นทางตา ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย เข้ามา ปะปนในโลก คือ ธาตุที่กำลังรู้เสียง ซึ่งเกิดขึ้นรู้เสียงแล้วก็ดับไป นี่คือความจริง ประจักษ์ตอนไหนที่ว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

ถ้ายังไม่ได้อบรมปัญญา อย่างกล่าวว่าเป็นนามรูปปริจเฉทญาณแล้ว เพียงแต่รู้ ว่า เห็นเป็นธาตุรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา สีสันวันณะต่าง ๆ ที่ปรากฏทางตา ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ธาตุรู้ ไม่ใช่สภาพเห็น เพียงความรู้แค่นี้อย่าคิดว่า นั้นเป็นนามรูปปริจเฉทญาณ ยังไม่ได้ประจักษ์อะไรเลย เพียงแต่คิด ตรึกตรอง พิจารณาและก็เข้าใจ แต่ยังไม่ได้ประจักษ์ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม เพราะฉะนั้น จะไปประจักษ์การเกิดดับของอะไรได้ ในเมื่อแม้แต่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ ก็ยังไม่ได้ประจักษ์ว่า เป็นนามธรรมอย่างไร เป็นรูปธรรมอย่างไร

กำลังได้ยินเดี๋ยวนี้ ประจักษ์เมื่อไรว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ประจักษ์ในธาตุรู้เสียงซึ่งเป็นสภาพรู้ ประจักษ์ในเสียงซึ่งไม่ใช่สภาพรู้ ไม่ใช่ธาตุรู้ ประจักษ์เมื่อไร ได้ยินอยู่ตลอดเวลาอย่างนี้ ประจักษ์เมื่อไร เมื่อยังไม่ประจักษ์ ก็ยัง ไม่ใช่นามรูปปริจเฉทญาณ

เพราะฉะนั้น เรื่องของการอบรมปัญญาเป็นเรื่องตรง เป็นเรื่องจริง กำลังเห็น ขณะนี้ รู้แล้วหรือยัง ถ้ายังไม่รู้ ทำอย่างไรจึงจะรู้ขึ้น นี่เป็นสิ่งที่สำคัญ คือ ทำอย่างไร จึงจะรู้ขึ้น ๆ เพิ่มความรู้ขึ้น ต้องเป็นผู้ที่ตรงด้วย ถ้ายังไม่รู้ขึ้น ก็ต้องยอมรับตามความ

เป็นจริงว่า เมื่อวานนี้ยังไม่รู้ขึ้น แม้ในขณะนี้ก็ยังไม่รู้ขึ้น เพียงแต่เริ่มระลึกเนื่อง ๆ บ่อย ๆ จนกว่าจะเป็นความรู้ขึ้น ก่อนที่จะถึงการประจักษ์ในธาตุซึ่งไม่ใช่ตัวตน

เพราะฉะนั้น ปัญญาเป็นสภาพธรรมที่มีจริง และมีหลายขั้น ปัญญาขั้นการฟัง ขึ้นความเข้าใจ เป็นปัญญาเบื้องต้นที่จะทำให้รู้หนทางข้อปฏิบัติว่า การที่จะประจักษ์จริง ๆ ได้นั้น คืออย่างไร

ถ้าไม่รู้ลักษณะของสติ ไม่สามารถที่จะอบรมปัญญาให้รู้ขึ้นในลักษณะของ สภาพธรรมที่กำลังปรากฏได้ เพราะฉะนั้น แต่ละวันพิสูจน์ปัญญาของตัวท่านได้ว่า ได้อบรมให้มีความรู้ขึ้นบ้างหรือยัง ถึงแม้ว่ายังไม่รู้ขึ้น แต่มีการระลึกรู้บ้าง นั่นก็เริ่มเป็น หนทางที่จะทำให้รู้ขึ้นแล้ว เพราะฉะนั้น ใจร้อนไม่ได้ เร่งรีบไม่ได้ เป็นเรื่องที่จะต้อง อบรมจนกว่าจะเป็นปัญญาที่เกิดขึ้นรู้ชัดในสภาพธรรมตามความเป็นจริง

เมื่อได้ฟังเหตุผลอย่างนี้แล้ว เป็นไปได้ไหมที่จะไม่มีนามรูปปริจเฉทญาณก่อน ในเมื่อสภาพธรรมที่กำลังปรากฏก็ยังไม่ประจักษ์แจ้งว่าไม่ใช่ตัวตน ซึ่งถ้ายังไม่ประจักษ์แจ้ง ก็ต้องอบรมไปจนกว่าปัญญานั้นจะเกิดขึ้นก่อน ก่อนที่จะประจักษ์แจ้งในความ เกิดขึ้นและดับไปของแต่ละนามแต่ละรูป เพราะเวลานี้สภาพธรรมรวมกัน ปนกันหมด เป็นความยึดมั่น เห็นผิดว่า เป็นเราเห็น เราได้ยิน โดยที่ยังไม่ประจักษ์ในลักษณะของ นามธรรมแต่ละลักษณะ รูปธรรมแต่ละรูป

ถ. ผู้ที่จะบรรลुเป็นพระโสดาบันบุคคลจะต้องเจริญสติปัฏฐาน และไต่เต้า ญาณขั้นต่าง ๆ ไปถึง ๑๖ ขั้น ถ้าพระโสดาบันบุคคลจะเจริญสติปัฏฐานเพื่อบรรลुเป็น พระสกทาคามีบุคคล จะต้องไต่เต้าญาณเท่าไร

ส. เป็นห่วงถึงพระสกทาคามีบุคคล ถ้ารู้แล้ว ก็ปลดปล่อยจากอภายภูมิแล้ว ไม่ต้องกลับไปไม่รู้อีก ที่รู้แล้วจริง ๆ ไม่ต้องกลับไปไม่รู้อีก หรือว่ารู้ใหม่ ถ้าประจักษ์แจ้ง ในลักษณะของนามธรรม ผลคือไม่สงสัยในลักษณะของนามธรรม แต่ถ้ายังไม่ประจักษ์ นามธรรมเป็นอย่างไร ที่ว่ากำลังเห็นไม่ใช่ตัวตน และไม่ใช่สิ่งที่ปรากฏทางตาด้วย ยังเป็นความสงสัย เพราะว่ายังไม่ได้ประจักษ์ในลักษณะของนามธรรมโดยสภาพที่

ไม่ใช่ตัวตน แต่เมื่อประจักษ์แล้ว จะกลับไปสงสัยอีกได้ไหม ถ้ากลับไปสงสัยอีกก็หมายความว่า ไม่ได้ประจักษ์ในลักษณะของนามธรรมที่เป็นนามธรรม จึงสงสัย

เพราะฉะนั้น สภาพธรรมใดที่ปรากฏแก่ปัญญา และปัญญารู้แจ้งชัดในสภาพนั้นแล้ว ปัญญาก็เพิ่มการละคลายการยึดมั่น การติด การเพติดเพลินไปด้วยกิเลสประการต่าง ๆ

สำหรับผู้ที่เป็นพระโสดาบัน ละความเห็นผิดที่ยึดถือนามธรรมและรูปธรรมว่าเป็นตัวตน ละความสงสัยในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ละการปฏิบัติหนทางผิด เพราะรู้อย่างนั้นไม่ใช่หนทางที่จะทำให้ดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท พระโสดาบันบุคคลรู้สภาพธรรมที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงทั้งหมด แม้โลภะ แม้โทสะ แม้อกุศลธรรมซึ่งยังมีปัจจัยให้เกิดขึ้น พระโสดาบันก็ไม่ยึดถือสภาพธรรมเหล่านั้นว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล

พระโสดาบันบุคคลอบรมปัญญาเพื่อที่จะละคลายการติดการพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะให้เบาบาง เพื่อการบรรลุถึงความเป็นพระสกทาคามีบุคคล ด้วยการรู้แจ้งอริยสัจธรรมที่จะทำให้ดับความยึดถือในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะอย่างหยาบ ๆ ได้ ท่านก็ดำเนินหนทางของท่านต่อไปโดยไม่สงสัย โดยไม่เห็นผิดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ไม่ใช่ว่าจะต้องไปตั้งต้นใหม่ และสภาพธรรมที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งที่เป็ณวิปัสสนาญาณ ทำให้ปัญญาของท่านมีกำลังคมกล้าขึ้น สามารถที่จะดับกิเลสที่ยังมีเหลืออยู่ได้ต่อไป

ถ. ดิฉันสนใจในทุก ๆ ศาสนา มีความสงสัยว่า ถ้าเราจะแยกว่า กำลังศึกษาศาสนาพุทธ หรือกำลังศึกษาศาสนาคริสต์ หรือกำลังศึกษาศาสนาอิสลาม อย่างนี้จะเรียกว่า เป็นการติด การยึดมั่นในชื่อ หรือในความเชื่อถือได้ไหม เพราะหนทางที่จะไป หรือทำให้เกิดปัญญา อาจจะมีหลายทาง

สุ. ที่กล่าวว่า เมื่อท่านศึกษาหลาย ๆ ศาสนาแล้ว จะหมายความว่า เป็นการติดในศาสนาที่ศึกษาหรือไม่ ท่านจะต้องพิจารณาเองว่า ท่านมีความเห็นอย่างไรในแต่ละศาสนาที่ท่านศึกษา ถ้าท่านมีความเชื่อ เป็นแต่เพียงความเชื่อโดยที่

ขาดการพิจารณาในเหตุผล นั่นเป็นการติดอย่างแน่นอน แต่ถ้าก่อนที่ท่านจะเชื่อ ท่านศึกษาและพิจารณาในเหตุผลว่า คำสอนนั้นสามารถทำให้เข้าใจสภาพธรรมที่มีจริงที่ปรากฏได้ นั่นก็เป็นกุศล คือ เป็นความเห็นถูก เพราะว่าเป็นคำสอนที่มีเหตุผล ทำให้เข้าใจสภาพธรรมและเกิดปัญญา ความเห็นถูกเพิ่มขึ้น

ถ. สมมติว่า ศึกษาคำสอนของศาสนาหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่ศาสนาพุทธ และคิดว่า ไม่ใช่เป็นหนทางที่จะทำให้เราเห็นแจ้งในธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่แท้จริง เพียงแต่ศึกษาไป อย่างนั้น ถ้าคนอื่นกล่าวว่า ต้องเป็นศาสนาพุทธจึงจะถึง ไม่ใช่ศาสนาอื่น ถ้าเป็นอย่างนั้น บุคคลนั้นจะติดในชื่อหรือเปล่า ตามที่ดิฉันเข้าใจ สภาพธรรมที่แท้จริง คือ สิ่งใด เป็นอย่างใดก็รับรู้อย่างนั้น เราก็มองว่า คำสอนศาสนานี้ เป็นอย่างนี้ ๆ

สุ. นั่นเป็นการพิจารณาคำสอนของแต่ละศาสนา แต่ยังจะต้องศึกษาต่อไป อีกว่า ศาสนาใดช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจยิ่งขึ้นในสภาพธรรมที่มีจริง ๆ ที่กำลัง ปรากฏ เพราะเป็นสภาพธรรมที่มีจริงจึงสามารถพิสูจน์ได้ พิสูจน์คำสอนนั้นต่อไปว่า คำสอนนั้นสอนอะไรอีกในเรื่องสิ่งที่ปรากฏ ถ้าเป็นคำสอนที่มีเหตุผล ที่ทำให้เข้าใจ สภาพธรรมได้เพิ่มขึ้นมากขึ้น ก็ศึกษาในคำสอนนั้นต่อไปอีก เพราะว่าเป็นคำสอนที่มี ประโยชน์ เพราะว่าเป็นคำสอนเรื่องของสภาพธรรมที่มีจริงที่ปรากฏให้พิสูจน์ได้ด้วยว่า คำสอนอย่างนั้นถูกหรือผิด

อย่างสอนเรื่องการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้โผฏฐัพพะ ความรู้สึกเป็นสุข เป็นทุกข์ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่มีจริง เพราะฉะนั้น ถ้าคำสอนนั้นสอนให้ เข้าใจในสภาพธรรมเหล่านี้ ก็พิสูจน์ว่า คำสอนนี้สอนเรื่องสภาพธรรมเหล่านี้ว่าอย่างไร จริงหรือไม่ เช่น สอนว่าสภาพธรรมที่เกิดขึ้นต้องอาศัยเหตุปัจจัยจึงเกิดขึ้น ไม่อยู่ใน อำนาจบังคับบัญชาของใคร ทุกคนอยากจะมีแต่สุขเวทนา คือ ความรู้สึกเป็นสุข แต่ ทำไมวันหนึ่ง ๆ มีความรู้สึกไม่สบายใจบ้าง ความรู้สึกวิตกกังวลต่าง ๆ บ้าง เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า คำสอนใดที่สอนเรื่องสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง ก็ควรที่จะศึกษาต่อไป เป็นการพิสูจน์คำสอนนั้นด้วย

ถ. ความคิดกับปัญญา เหมือนกันไหม

ส. ปัญญามีหลายชั้น ถ้าความคิดเป็นความคิดถูก เป็นความคิดที่ตรงตามเหตุตามผล ก็เป็นปัญญาชั้นหนึ่ง

ถ. เราจะใช้สติเพื่อประโยชน์อะไรบ้าง

ส. ใช้สติไม่ได้ แต่ให้รู้วาสติเป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว จึงจะรู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ ถ้าขณะใดสติไม่เกิด ก็ไม่มีการรู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ

ถ. พระสภากามีบุคคล ละอะไรได้บ้าง

ส. ละการติดในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะอย่างหยาบ

ถ. อย่างหยาบ

ส. เป็นผู้ติดในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะอย่างเบาบางกว่าผู้ที่เป็นพระโสดาบันบุคคล

ถ. พระโสดาบันบุคคลนี้หมายความว่าอย่างไร

ส. ผู้ที่รู้แจ้งอริยสัจธรรม และดับกิเลสเป็นสมุจเฉทบางประการได้ เช่น ดับความเห็นผิดที่ยึดถือสภาพธรรมว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล

สำหรับเรื่องของกิเลสมีนานทีเดียว ยังได้ศึกษาสภาพธรรมที่ปรากฏแต่ละขณะ ก็จะยิ่งทราบว่า การที่จะดับกิเลสเป็นสมุจเฉทนั้นยากเพียงไร

๖๑๐

ในเรื่องของท่าน ก็เป็นเรื่องที่จะต้องอาศัยวัตรปฏิบัติ จะต้องมีการเตรียมส่วนมากท่านผู้ฟังก็สามารถที่จะกระทำทานกุศลได้ แต่สำหรับเรื่องของความอ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรอ่อนน้อมนั้น ลองคิดว่า ไม่น่าจะยากเลย สภาพของจิตที่อ่อนโยน ไม่กระด้าง ไม่ถือตน ไม่ยกตนข่มผู้อื่น เป็นกุศลที่ควรที่จะเกิดขึ้นได้บ่อย ๆ เนือง ๆ แต่แม้กระนั้นสำหรับกิเลสที่ได้สะสมมามาก ก็ไม่เป็นปัจจัยที่จะทำให้สภาพของจิตอ่อนโยนเช่นนั้น

เพราะฉะนั้น แม้ว่าการอ่อนน้อมเป็นกุศล แต่บางครั้งก็ไม่เกิด ซึ่งความจริงแล้วแต่ละท่านก็ทราบ ว่า เมื่อเป็นกุศลก็ควรที่จะได้เกิดสะสมบ่อย ๆ เนือง ๆ แต่แม้กระนั้นก็จะได้เห็นความเป็นอนัตตาของสภาพธรรมทั้งหลายว่า ถ้าไม่มีปัจจัยสะสมมาที่จะทำให้สภาพของจิตเกิดขึ้นเป็นความอ่อนน้อมในขณะนั้น ความอ่อนน้อมในขณะนั้นก็ไม่เกิดขึ้น

เมื่อได้พิจารณาสภาพของจิตโดยละเอียด จะเห็นได้ว่า การที่จะดับกิเลสเป็นสมุจเฉทยากแค่ไหน และกิเลสทั้งหมดที่ปรากฏ ก็ย่อมเกิดจากการสะสมที่ละเล็กที่ละน้อยมาเรื่อย ๆ เพราะฉะนั้น การศึกษาพระไตรปิฎกจะทำให้เห็นสภาพของจิตของแต่ละท่านที่สะสมมาต่าง ๆ กัน

ใน **สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ปัจจนิกสูตรที่ ๖ ข้อ ๗๐๑** ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า กิเลสที่สะสมมาในการที่จะเป็นผู้มีมานะ ถือตน จะทำให้มีการแข่งดี แม้กับพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่น่าจะเป็นไปได้เลย แต่ว่าผู้ที่ไม่เห็นโทษไม่เห็นอันตรายของกิเลส ก็ย่อมจะไม่เห็นว่า การสะสมความหยาบกระด้างที่ละเล็กที่ละน้อย จะทำให้ถึงกับมีความรู้สึกแข่งดีกับผู้ที่เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ข้อความใน **ปัจจนิกสูตรที่ ๖** มีว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระเชตวัน อารามของท่านอนาถ-
ปิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี สมัยนั้น พรหมณ์มีนามว่า ปัจจนิกสาตะ
สำนักอยู่ในกรุงสาวัตถี ปัจจนิกสาตพรหมณ์มีความดำริว่า อย่างกระนั้นเลย เราพึง
เข้าไปเฝ้าพระสมณโคดมยังที่ประทับเถิด พระสมณโคดมจักตรัสคำใด ๆ เราจักเป็น
ข้าศึกค่านั้น ๆ ดังนี้ ฯ

จะเห็นได้ว่า แม้ว่าพระวิหารเชตวันจะเป็นที่ที่พระผู้มีพระภาคประทับและทรง
แสดงธรรมมากมายหลายพรรษา สำหรับผู้ที่สะสมกุศลมาแล้ว ก็ย่อมที่จะได้รับความ
เข้าใจจากพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยแจ่มแจ้ง แต่สำหรับผู้ที่ไม่สะสม
อกุศลธรรมมา ซึ่งในชาติก่อน ๆ ก็คงจะสะสมมาทีละเล็กละน้อย ทีละนิดทีละหน่อย
แต่ถ้าเมื่อสะสมมากเข้า ก็ทำให้เป็นผู้ที่มีความเห็นผิด มีความคิดผิด มีความตั้งใจผิด

ข้อความต่อไปมีว่า

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จจรงกรมอยู่ในที่แจ้ง ลำดับนั้น ปัจจนิกสาต-
พรหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้ว เดินตามพระผู้มีพระภาคซึ่งกำลัง
เสด็จจรงกรมอยู่ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ขอท่านพระสมณะจงตรัสธรรม ฯ

ขอให้พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรม แต่ไม่ได้ตั้งใจที่จะฟังเพื่อความเข้าใจ แต่
ต้องการใจฟังเพียงเพื่อจะเป็นข้าศึกกับคำที่พระผู้มีพระภาคตรัส และท่านลองคิดว่า
พระผู้มีพระภาคจะตรัสคำอะไรกับปัจจนิกสาตพรหมณ์ ในเมื่อพระผู้มีพระภาคเอง
ทรงทราบว่า พรหมณ์นั้นตั้งใจจะเป็นข้าศึกกับธรรมที่พระองค์ตรัส

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

คำอันเป็นสุภาสิต อันบุคคลผู้ยินดีจะเป็นข้าศึก มีจิตเศร้าหมอง มากไปด้วย
ความแค้นดี จะเห็นแจ้งด้วยดีไม่ได้ ส่วนว่าบุคคลใดกำจัดความแค้นดีและความไม่
เลื่อมใสแห่งใจ ถอนความอาฆาตได้แล้ว ผู้นั้นแล พึงรู้คำอันเป็นสุภาสิต ฯ

ในเมื่อพราหมณ์มีสภาพจิตใจที่จะแข่งดี ก็ไม่มีธรรมอื่นที่จะกล่าว นอกจากจะกล่าวถึงสภาพจิตของผู้ฟังที่มุ่งที่จะแข่งดี เพื่อที่จะให้ผู้ฟังได้เห็นว่าเป็นผู้ที่ฟังเพื่อที่จะแข่งดี เป็นผู้ที่ยินดีที่จะเป็นข้าศึก เป็นผู้ที่มีจิตเศร้าหมองด้วยอกุศล และมากไปด้วยความแข่งดี ก็ย่อมจะเห็นแจ้งธรรมด้วยดีไม่ได้

นี่เป็นสิ่งที่แน่นอน ถ้าจิตใจของบุคคลใดไม่พร้อมที่จะพิจารณาในเหตุผล มุ่งที่จะโต้แย้ง มุ่งที่จะเป็นข้าศึก ย่อมไม่สามารถที่จะพิจารณาในเหตุในผลของธรรมที่ได้ยินได้ฟังเลย เพราะฉะนั้น ตราบใดที่จิตเศร้าหมอง มากไปด้วยความแข่งดี ย่อมจะเห็นแจ้งธรรมด้วยดีไม่ได้

เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงทรงแสดงสภาพจิตของปัจจนิกสาตพราหมณ์ เพื่อที่จะให้ปัจจนิกสาตพราหมณ์ได้ระลึกถึงสภาพจิตของตนในขณะนั้น เพราะว่า เป็นสภาพธรรมที่ใกล้ตัวที่สุด ถ้าจะกล่าวถึงเรื่องอริยสัจธรรมในขณะนั้น ย่อมไม่เป็นประโยชน์ต่อปัจจนิกสาตพราหมณ์ เพราะว่าจิตเศร้าหมอง ไม่สามารถจะเข้าใจในเหตุผลได้ แต่ถ้าพูดถึงสภาพจิตของปัจจนิกสาตพราหมณ์เอง จะทำให้ปัจจนิกสาตพราหมณ์สามารถที่จะระลึกถึงสภาพจิตที่เศร้าหมอง ที่เป็นอกุศลของตนได้

ข้อความต่อไปมีว่า

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเช่นนั้นแล้ว ปัจจนิกสาตพราหมณ์กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ท่านพระโคตม ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ท่านพระโคตม ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย ดุจหนายาภาชนะที่คว่ำ เปิดของที่ปิดไว้ บอกทางแก่คนหลงทาง ส่องประทีปในที่มืด ด้วยหวังว่าคนมีจักขุจะมองเห็นรูปได้ ข้าแต่ท่านพระโคตม ข้าพระองค์นี้ ขอถึงพระผู้มีพระภาคกับพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระองค์จงทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสก ผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

ท่านผู้ฟังคงจะพิจารณาได้ว่า จะมีสักกี่คนที่จะเหมือนกับปัจจนิกสาตพราหมณ์ เพราะถึงแม้ว่าปัจจนิกสาตพราหมณ์จะได้สะสมกิเลสอกุศลมากมาย จนถึงกับคิดที่จะ

แข่งดีกับพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ก็ยังมีการสะสมของปัญญาที่ทำให้สามารถรู้ความจริงที่เป็นสภาพจิตของตนเองได้ว่า ขณะนั้นเป็นจิตที่เศร้าหมอง เป็นอกุศล เพราะฉะนั้น ทุกท่านที่เห็นโทษของกิเลสแม้เพียงเล็กน้อย ก็โดยที่สติเกิดขึ้นระลึกถึงในสภาพของอกุศลธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้น และเห็นว่าเป็นโทษ เป็นภัย เป็นสิ่งที่ควรละ เป็นสิ่งที่ควรดับเป็นสมุจเฉท

บางท่านอาจจะคิดว่า กิเลสอย่างนี้เล็กน้อยเหลือเกิน เพียงเรื่องการไม่อ่อนน้อม ไม่น่าจะเป็นกิเลสที่ร้ายแรงอะไร แต่ถ้าพิจารณาตามความเป็นจริง สิ่งที่ไม่ร้ายแรง ไม่เป็นโทษ ไม่เป็นภัย ถ้ามีการสะสมเพิ่มขึ้น มากขึ้น ก็จะทำให้ถึงกับมีการแข่งดีกับผู้ที่ไม่สมควรเลยที่จะแข่งดีด้วย เช่น พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ปัจฉินิสาตพราหมณ์ในอดีต ปัจจุบันนี้จะอยู่ที่ไหนก็ไม่มีใครทราบ ซึ่งแต่ละชีวิตในพระไตรปิฎกที่ยังไม่ได้ดับกิเลสเป็นสมุจเฉท ก็ย่อมจะวนเวียนไปในสังสารวัฏฏ์ เพราะฉะนั้น แต่ละท่านอาจจะย้อนระลึกถึงอดีตไม่ได้ว่า ท่านเคยสะสมกิเลสประเภทใดมามากแล้ว แต่ขณะปัจจุบัน ในชีวิตปัจจุบัน ย่อมจะทำให้ท่านรู้สภาพจิตใจ การสะสมของท่านตามความเป็นจริงว่า ยังมีกิเลสอะไรบ้างที่ควรจะต้องขจัดเกลา และดับเป็นสมุจเฉท แม้ในเรื่องของการแข่งดี ความยกตน ความสำคัญตน การข่มผู้อื่น ก็ควรจะเห็นว่าเป็นโทษอย่างยิ่ง เพราะถ้าสะสมมากขึ้น ก็จะทำให้ยากแก่การที่จะเป็นผู้ที่รู้แจ้ง อริยสัจธรรมได้

ผู้ฟัง สมัยนี้ก็ยากเหมือนกัน อย่างอาจารย์ ๗๐% ๘๐% เพียงแต่อรรถพัญชนะก็ยังไม่ถูก เป็นต้นว่า พระผู้มีพระภาคทรงตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย จะอยู่ในป่า โคนไม้ เรือนว่าง ในที่อะไรต่าง ๆ ก็ดี ขอให้มึสติอยู่เสมอ แต่อาจารย์บางท่านบอกว่า ต้องไปอยู่โคนต้นไม้ อยู่ที่นี่จึงมีสติได้ อย่างนี้ผมก็ไม่รู้จะไปตามท่านได้อย่างไร ถ้าไปตามท่าน ผมก็แย่เหมือนกัน แต่ถ้าเราไม่เชื่อท่าน จะตกนรก ท่านว่าอย่างนั้น

ส. สภาพธรรมเป็นของจริงที่สามารถจะพิสูจน์ได้ว่า คำสอนใดถูก คำสอนใดผิด สภาพจิตกำลังเป็นอย่างไร ซึ่งคำสอนใดที่ทำให้รู้ชัดในสภาพของจิตที่กำลัง

ปรากฏ คำสอนนั้นก็ควรที่จะพิจารณารับฟังและศึกษาต่อไป เพื่อประโยชน์แก่การเจริญกุศล จนกระทั่งสามารถที่จะดับกิเลสได้

ในเมื่อกิเลสเป็นสิ่งที่มีความจริง และเกิดอยู่บ่อย ๆ เหนือ ๆ คงจะไม่มีใครบอกว่าวันนี้กิเลสยังไม่เกิดเลย ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานจริง ๆ จะเห็นได้ว่าการที่จะดับกิเลสนี้ยากเพียงไร เพราะถ้าสติสามารถที่จะระลึกรู้ลักษณะสภาพของจิตที่เกิดขึ้นในวันหนึ่ง ๆ จะเห็นได้ว่า อกุศลธรรมปรากฏมาก บ่อย ๆ เหนือ ๆ ยิ่งสติเกิดพร้อมกับปัญญาที่รู้ชัดในสภาพธรรมที่ปรากฏเพิ่มขึ้น ก็ให้เห็นลักษณะสภาพของอกุศลธรรมที่ละเอียดยิ่งขึ้น

อย่างในขณะนี้ สภาพจิตเป็นอย่างไร ทันทิที่เห็น เป็นโลภมูลจิต หรือว่าโทสมูลจิต หรือว่าโมหมูลจิต แต่ถ้าสติไม่เกิด ไม่สามารถที่จะระลึกรู้ได้

บางท่านกล่าวว่า ท่านไม่มีโลภะเลย แต่ท่านไม่ทราบว่าเป็นขณะที่เพียงเห็นเมื่อลืมตาแล้ว มีความยินดี มีความพอใจแล้วในสิ่งที่เห็น มีการพิจารณาในลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ และก็เกิดความยินดีพอใจขึ้นแล้ว ถ้าท่านจะเดินไปตามป่าเขา และก็รู้สึกรู้ว่า มีความสงบใจ มีความพอใจ ดูเหมือนว่าในขณะที่นั้น ท่านปราศจากโลภะ แต่ตามความเป็นจริงแล้ว ท่านมีความยินดี ท่านมีความพอใจในสภาพของธรรมชาติที่ปรากฏ ถ้าเห็นต้นไม้ที่มีดอก ความต่างกันของสีเขียว สีน้ำตาล สีขาว สีแดง ที่ปรากฏเป็นรูปพรรณสัณฐานต่าง ๆ ก็ทำให้เกิดความยินดี ความพอใจขึ้นแล้ว นี่เป็นสิ่งที่ปกติในชีวิตประจำวัน

เพราะฉะนั้น ถ้าปัญญาไม่สามารถที่จะแทงตลอดในสภาพธรรมที่ปรากฏและรู้ว่า สิ่งที่ปรากฏเป็นแต่เพียงสภาพของสีสังขันธ์ ซึ่งหาความเป็นสัจจะ บุคคล ตัวตนไม่ได้เลย ถ้าไม่มีปัญญาที่สามารถจะแทงตลอดอย่างนี้ตราบใด เมื่อเห็นครั้งใดก็ย่อมจะเห็นเป็นสิ่งที่ต่าง ๆ และก็เกิดความยินดียินร้ายในสิ่งที่ปรากฏ เพราะฉะนั้น ถ้าสติสามารถที่จะระลึกรู้ลักษณะสภาพธรรมของจิตให้ละเอียดขึ้น ก็เห็นว่า การที่จะดับกิเลสให้หมดเป็นสมุจเฉทเป็นสิ่งที่ยาก ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ง่ายเลย

เพราะฉะนั้น คำสอนใดที่สอนเรื่องของสภาพธรรมที่มีจริง ที่ปรากฏให้ระลึก
ให้พิสูจน์ได้ คำสอนนั้นก็เป็นการสอนที่ควรพิจารณา และศึกษาปฏิบัติตาม

ถ. มีคำพูดว่า ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ไม่จำกัดสถานที่ ไม่จำกัด
อารมณ์ แต่เป็นอนัตตาที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย อนัตตาไม่ใช่ตัวตนเลย จะบังคับ
บัญชาไม่ได้ บางท่านเข้าใจโดยปฏิโลมมากกว่าอนุโลม ดิฉันไม่เข้าใจคำว่า บางท่าน
เข้าใจโดยปฏิโลมมากกว่าอนุโลม

ส. โดยอนุโลม หมายความว่า เป็นลำดับตั้งแต่ต้นไปจนถึงปลาย ถ้าโดย
ปฏิโลม หมายความว่า โดยลำดับตั้งแต่ปลายลงมาหาต้น บางคนถ้าพูดถึงเรื่องเกิด
แก่ เจ็บ ตาย เวลาที่พูดถึงตั้งแต่ต้นไปหาปลาย อาจจะไม่เหมาะสมสำหรับอริยาศัยของ
ผู้นั้น แต่ถ้าพูดจากปลายมาหาต้น คือ พูดถึงเรื่องของความตาย และก็พูดถึงเรื่องเจ็บ
เรื่องแก่ เรื่องเกิด ก็อาจจะเหมาะสมกับอริยาศัยของผู้ฟังท่านนั้น

ถ. พระศาสดานั้นได้ชื่อว่าเป็นกัลยาณมิตร เป็นผู้อาศัยความเอ็นดู ความ
เมตตากรุณาแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลาย ได้แสดงธรรมอะไรบ้าง พระองค์แสดงธรรม
ประโยชน์ในปัจจุบันอย่างไรบ้าง

ส. สามารถที่จะให้ปัญญาเกิดขึ้น รู้สภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง

ถ. ในอนาคตต่อไปนั้น พระองค์ทรงแสดงเรื่องประโยชน์อะไรบ้าง

ส. สภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง เป็นจริงทั้งในอดีต ในปัจจุบัน
และในอนาคต

ถ. ถ้าจิตมีความปรุงแต่ง จะมีความลึกอย่างไร

ส. ลึก เพราะว่าไม่สามารถที่จะรู้แจ้งในความเกิดดับของจิต ซึ่งอาศัย
ปัจจัยเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป

ถ. จิตคืออะไร มีหน้าที่อะไร

ส. จิตเป็นสภาพรู้

ถ. จิตเกิดขึ้นได้อย่างไร

ส. อาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้น

- ถ. เจตสิกมีหน้าที่ทำอารมณ์อย่างไร
- ส. เจตสิกแต่ละลักษณะ ก็มีกิจการงานเฉพาะของตน ๆ ไม่เหมือนกัน
- ถ. คำว่า รูปนามต่างกันอย่างไร
- ส. รูปเป็นสภาพที่ไม่รู้อารมณ์ นามธรรมเป็นสภาพที่รู้อารมณ์ ถ้าเป็นนามธรรมที่เป็นสังขารธรรมที่เกิดขึ้น
- ถ. จิตมีหน้าที่รับอารมณ์อะไร
- ส. ทุกอย่าง
- ถ. ถ้าเราเจริญกัมมัฏฐานแล้ว เราจะให้พ้นทุกข์ได้หรือไม่
- ส. เจริญอย่างไร นี่เป็นสิ่งที่สำคัญ ไม่ใช่เพียงแต่บอกว่า จะเจริญกัมมัฏฐาน
- ถ. สมณะ
- ส. สมณะก็สามารถที่จะทำให้เกิดในรูปพรหมได้
- ถ. ถ้าเจริญวิปัสสนาแล้ว จะช่วยให้พ้นทุกข์ได้อย่างไร
- ส. ไม่ต้องเกิดอีก
- ถ. ถ้าเราเจริญสติปัฏฐาน จะช่วยให้พ้นทุกข์ได้ไหม
- ส. ทำให้ปัญญารู้แจ้งสภาพธรรม ที่เป็นวิปัสสนา
- ถ. จิตมีความปรุงแต่งอย่างไร และมีความรู้สึกละอย่างไร
- ส. จิตเห็นก็อย่างหนึ่ง จิตได้ยินก็อย่างหนึ่ง จิตที่ประกอบด้วยโลภะก็อย่างหนึ่ง จิตที่ประกอบด้วยโทสะก็อย่างหนึ่ง

